

AC. 416.

Ma-rahwa K a l e n d e r

ehf

T ä h t - r a m a t 1854

Ajjastaja päle, pärran
Jssanda Jesuse Kristuse
sündimist.

Sel ajjastajal om **365** päiwa.

Achtzehnter Jahrgang.

Bearbeitet von der gelehrten Ehnischen Gesellschaft.

Der Druck dieses nur in den Ostsee-gouvernements abzusehenden
Kalenders wird unter der Bedingung gestattet, daß nach Beendi-
gung desselben der Abgetheilten Censur in Dorpat die vorchrift-
mäßige Anzahl von Exemplaren vorgelegt werde.

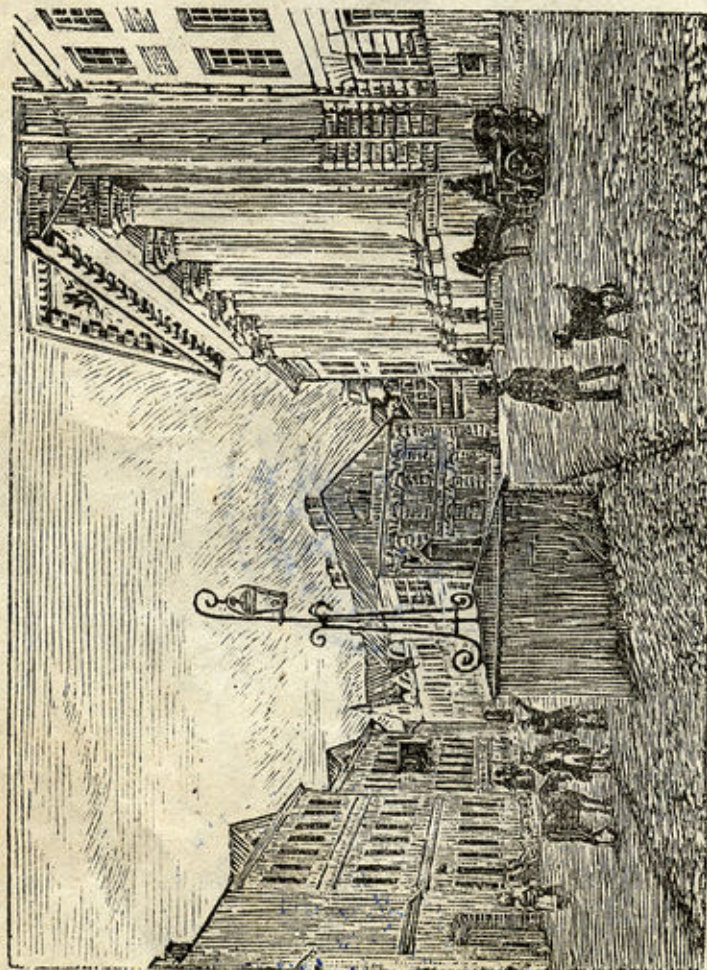
Dorpat, den 21. December 1853.

Abgeordneter Censor des la Croix.

Tartun 1855.

trüffitu J. E. Schünmanni lāsja nink E. Mattieseni man.

Määspap keüdetu **10** kopp. hõbb.

Glaja = arstimise = kool Tartun.

Mõnne sündinu asja mäletus ja arm.

Ma ilma lomifest arwatas	Ajjastaja. 5603
Jässanda Jesuse Kristuse sündimifest	1854
Tarto-lina eddimätsfest ehhitamifest	824
Kui ristiusk Eiwlandimale tuli	668
Lutteruse õige ussu üleswõtmifest	337
Kui Lutteruse õige ussu üleswõtmise Eiwlandimale tuli	332
Kui Peterburi-lina nakkati ehhitama	151
Kui meie ma Wennerigi wallitsuse alla sai	144
Wõrro-lina ehhitamifest	69
Meie Keisri-herra Nikolai Pawlowitsi sündimifest	58
Tarto surekoli säedmist	52
Kui Pranzus Bennemale tuli ning pallanu Moskwa-linast wäljaeti	42
Kui Eiwlandimaal prius kuleteti	35
Kui meie armolik Keisri-her Nikolai Pawlowits nakkas wallitsema	29
Kui se pärramene suur hengekirjutus meie maal olli	3
Kui Jummalas-orjust ferrifun wastse ferrifo-säeduse pärra nakkati piddama	20

Kalendri-tähte selletus.

- noor fu.
- ① eddimäne werand.
- ② täis fu.
- ③ pärramene werand.

- n. nädal.
- f. fel.
- m. ehk minn. minnuti.
- p. pühapäiw.
- p. pärrast, päiw, pühha.
- homm. hommungul.
- ödd. öddangul.
- öf. öfel.
- e. f. enne feskpäiwa.
- p. f. päle feskpäiwa.
- fesk. feskpäiwal.

Kats ristifest (**) nädala-päiwa arwonumri een täh-
hendama, et om Ferrifo-wai Krono-pühha, mes ferrifun püh-
hendetas; üts ainus (*) tähhendap, et om mäletuse päiw, mes
ferrifun ei pühhendeta, ent mil kohhut nink foli ei peta.

Wastse-ajjastaja laul.

Wiis: Oh tulge, teie waimatu.

Ma uinu heila palwusen
Nink wirgu täamba fittusen
Sel wastfel ajjastajal,
Et sinna, Jässand, armoga
Nink esjaliko holega
Mo kaitšnu eggal ajjal.

Üts ajjastaig om lahkunu,
Taas minno ellust kaddonu
Nink ruttust' möda lännu;
Ent ni kui eggal hommungul
So heldus olli wastne mul,
Ni ma ka täamba nännu.

So film walw wirgelt üllewast,
So käsfi kaitš säält wäggewast'
Mo esjamaad nink maija.
So arm mul rahho õ'ne tõi,
Kiik paifu suggulikus lōi,
Mes filmil rõemus kaija.

Kui mõndkord tuli rässe tund,
Mes minno filmist aije und,
Sis ollit Sa mo liggi.
Sa walgustit mo murre ööb
Nink õ'nnistit mo kätte tööb
Ja minno palge higgi.

Kuis saggede om Jesu hää
Mo kutsnu, juhhatanu tääl,
Ta waim teed taiwa näütnu!
Ja Temma lāwwal Temma käest
Om Temma ihho, werre wäest
Mo henge õnsus täütnu.

Se eest ma laula täamba Sull'
 Nink tenna So, et Sinna mul
 Ka häddan liggi olnu;
 Et Sa mo hoitnu kahjo eest,
 Mo keeldnu eesituse teest,
 Mull' murren trööstjas tulnu.

Ent laul, mes tennust täüdetu,
 Om puhkusega seätu,
 Kui minna mõtle sedda:
 Et hilja minno ommatsist,
 Mo armsist sõprust, hõimatsist
 Mõnd' haarnu surma hädda.

Ent awwatu om Jesu hõlm
 Teil õnsil; — kindmas tett' je sõlm,
 Mes meid siin ühhendanu. —
 Se usk mo henge kōstutap,
 Mo kurba sõant jahhutap,
 Om meelt jo üllendanu.

Mo armsa! kui teil' lubbatas
 Nink Eesast mahto annetās
 Säält mulle lähhüenda:
 Sis toge rahho sõnnumid,
 Mul filmist pühke pissarid,
 Mo ohto wähhendada.

Se ilm ei olle jäädwa liin;
 Ma olle kohhalt wõeras siin,
 Teekäüja, küllaline; —
 Ent sääl, kun teie ellate
 Nink „Halleluja“ laulate,
 Om asse iggawene.

O Eesja! kui se ajjastaig
 Om minno ello wiimne aig,
 Sis lass' mul koddo minna,
 Kun pärran waiwa rahhopaif,
 Riik puhkus, kaibus jänu waif. —
 Oh sada mo süst sinna!

G. M.

I. Januar. 31 päiwa. Wastse-ajjastaja: fu.

Ma tahha, Jēsand, allustada Müüd wastset aiga tennoga,
 So hoolt nink armo fulutada. S. kitta rōemolauloga, Ni kui
 kiik ilm so üllendap Nink sinno nimme pühhendap.

Wastseajja taja p. Jesuse ümberleikamisest. Luf. 2, 21.

*1 Rede	Adam	Eurem. prow.	Wastse-ajjast. p. S. f. 10, 58 minn. homm.
2 Poolp.	Abel	Helena Pawl. sündim. päiw	

P. p. Wastset ajjastaiga. Jesust paetas Egipti male. Matt. 2, 13—23.

3 Pühhap.	Enok	Selge ilm.
4 Eesp.	Metusala	Pilwin.
5 Iõisip.	Simeon	Lumme sattap.
*6 Kolmap.	Set	Kolme kunn. p.
7 Neljap.	Melkior	Udsune
8 Rede	Errart	ilma.
9 Poolp.	Kasper	kene.

1. P. p. 3 Kunn. p. Jesus 12 ajjastaiga wanna. Luf. 2, 41—52.

10 Pühhap.	Pawel	S. f. 3, 9 minn. homm.
11 Eesp.	Higginus	Lumme
12 Iõisip.	Rein	sattap
13 Kolmap.	Hillar	paksult.
14 Neljap.	Robbert	Selge parras
15 Rede	Weliks	talwine ilm.
16 Poolp.	Ertman	S. f. 6, 59 minn. ödd.

2. P. p. 3 Kunn. p. Sassa Kanan Kalilea-maal. Jan. 2, 1—11.

17 Pühhap.	Lõnnis	Ränge lumme saddo
18 Eesp.	Gewraim	nink tuiſt.
19 Iõisip.	Sara	Selge nink külm.
20 Kolmap.	Wabo	Udsune.
21 Neljap.	Netta	Taiwas
22 Rede	Wintſent	selle.
23 Poolp.	Porta	tap.

3. P. p. 3. Kunn. p. Piddali-lõbbine ja pämehe sullane. Matt. 8, 1—13.

24 Pühhap.	Simoteus	S. f. 12, 24 minn. p. festp.
25 Eesp.	Kriſkli Paweli ümberf.	Udsune,
26 Iõisip.	Hans	pilwine
27 Kolmap.	Kriſtoſtemus	ilm
28 Neljap.	Kaarl	se
29 Rede	Samuel	fu
30 Poolp.	Ida	lõppe.

4. P. p. 3. Kunn. p. Jesus waikistap tuult nink järwe. Matt. 8, 23—27.

31 Pühhap.	Anno	tusen.
------------	------	--------

1. Januaril tõesep päiw: f. 8, 43 m., lät alla: f. 4, 37 m.

11. — — — — — 8, 25 — — — — 3, 59 —

21. — — — — — 8, 8 — — — — 3, 23 —

Dh wõtta sa meid ärratada; Meid omman waimun wirges te.
So sõnnal last meid finnitada Sull' watarühkma noppeste. Siis
olgo se päiw wimane Nink töisest ellust eestmäne!

1 Eesp.	Priggita	● f. 4, 44 min. homm.	Lumme
*2 Tõisip.	Marri	Küünle p.	fattap.
3 Kolmap.	Hanna		Wihm.
4 Neljap.	Weronika		Sulla.
5 Rede	Agata		Selge.
6 Poolp.	Pärent		

9. P. enne Lihhawõte. Tõteggija minamäel. Matt. 20, 1-16.

7 Pühhap.	Rikkart	Udsune.
8 Eesp.	Salomon	● f. 12, 31 minn. p. kesp.
9 Tõisip.	Polli	Lumme
10 Kolmap.	Hebbo	fattap
11 Neljap.	Rosa	ööd
12 Rede	Karrolina	nink päiwa.
13 Poolp.	Peningna	Selge.

8. P. enne Lihh. Semen mitmasuggutse ma pääl. Luf. 8, 4-15.

14 Pühhap.	Waltin	Jälle nakkap
15 Eesp.	Tisrael	● f. 6, 26 minn. homm.
16 Tõisip.	Jula	saddama.
17 Kolmap.	Konstantzia	Ilm lät
18 Neljap.	Olimpia	sullale.
*19 Rede	Sanna	Rede ja Poolp.
*20 Poolp.	Eufarius	enne lihhab.
		Wihm.
		Ilm

Paasto Pühhap. Kristuse kannatam. Luf. 18, 31-43.

21 Pühhap.	Esajas	lät külmembas.
22 Eesp.	Henno	Peetri p
23 Tõisip.	Mina	Paasto p.
24 Kolmap.	Maddis	Tuhha p.
25 Neljap.	Wiktor	egga
26 Rede	Rektor	päiwa
27 Poolp.	Klaudius	tu

1 P. Paastun. Kristust kiusatas kolmkörd kurratist. Matt. 4, 1-11.

28 Pühhap. | Justus | lõppetufeni.

1. Weebruaril tõdesep päiw: f. 7, 42 m., lät alla: f. 4, 50 m.

11. — — — — — 7, 16 — — — — 5, 13 —

21. — — — — — 6, 48 — — — — 5, 37 —

Arm, o arm, se ille mära, Jagawene hallestus, Redda
surma hirm es wära, Ei ta lippe mörrou! Ni fui wona sinna
läest Henda tappa risti pääl; Ilma pattu sinna maast, Kännit
ka mo pattu sääl.

1 Eesp.	Albinus	Lumme saddo.
2 Tõisip.	Lewisa	● f. 7, 40 minn. ödd.
*3 Kolmap.	Kunnikunde	Palwe kolmap.
		1. Kwatember.
4 Neljap.	Adrian	Taiwas
5 Rede	Meta	nakkap
6 Poolp.	Kotwrit	felletama.

2. P. Paastun. Kananea-ma naise usk om suur. Matt. 15, 21-28.

7 Pühhap.	Simmo	Lummi.
8 Eesp.	Verpetua	Selge ilm.
9 Tõisip.	Mit	● f. 7, 49 minn. ödd.
10 Kolmap.	Plandina	Udsune.
11 Neljap.	Konstantin	Selge.
12 Rede	Kregor	Lumme
13 Poolp.	Ernst	fattap

3. P. Paastun. Kristus ajjap kurrati wälja. Luf. 11, 14-28.

14 Pühhap.	Zakarias	tuus
15 Eesp.	Lugus	päiwa
16 Tõisip.	Benjamin	● f. 6, 38 minn. ödd.
17 Kolmap.	Truta	järgimöda.
18 Neljap.	Kaabriel	Selge.
19 Rede	Josep	Lumme
20 Poolp.	Rupert	fattap

4. P. Paastun. Kristus södap 5000 innemist. Jan. 6, 1-15.

21 Pühhap.	Penetikt	nessi päiwa.
22 Eesp.	Kawael	Selge ilm.
23 Tõisip.	Leowil	Udsune.
24 Kolmap.	Kassmir	● f. 5, 9 minn. ödd.
*25 Neljap.	Marrin	Maria kulut. p.
26 Rede	Emanuel	Wihma fattap.
27 Poolp.	Kusta	Udsune.

5. P. Paastun. Jesuse päle heidetat kime. Jan. 8, 46-59.

28 Pühhap.	Rideon	Tõggi wallal.
29 Eesp.	Lina	Udsu;
30 Tõisip.	Nat	ne
31 Kolmap.	Teetis	ilm.

1. Märzil tõdesep päiw: f. 6, 24 m., lät alla: f. 5, 59 m.

11. — — — — — 5, 53 — — — — 6, 21 —

21. — — — — — 5, 56 — — — — 6, 44 —

"Aum, kuttus Ennisteggijal!" Müüd laulge, lunnastetu! Re
 olli surma wäe al, Om hamwast ärratetu. Jesand Krist, so ten-
 name, Et me eest lätst surmale Nink kui ta wäädja töest.
 Halleluja.

1 Neljap.	Lora	● f. 7, 41 minn. homm.
2 Rede	Lio	Udsune.
3 Poolp.	Werdinant	Selge

6. P. Paastun. Jesuse süsetullemine Jerusalemmesse. Matt. 21, 1-9.

4 Pühhap.	Ambrosius	päiwa
5 Eesp.	Maksim	paiste
6 Iõisip.	Zõlestin	nink
7 Kolmap.	Aron	illu
**8 Neljap.	Korent	Suur Neljapäiw. ● f. 2, 1 minn. õs.
**9 Rede	Lauß	Suur Rede.
10 Poolp.	Ezekiel	läämi

Lihhawõte p. eddimäne p. Kristuse ülestõõsemine. Mark. 16, 1-8.

**11 Pühhap.	Häärman	1. Lihhawõte p.
**12 Eesp.	Julius	2. Lihhawõte p.
**13 Iõisip.	Justin	ilma
**14 Kolmap.	Joel	kene
**15 Neljap.	Obadja	● f. 8, 1 minn. homm.
**16 Rede	Ruda	feni päiwani.
**17 Poolp.	Ignazius	Tronipärr sünd p.

1. P. p. Krist. ülest. p. Jesus näüd. henda Jünger. Jan. 20, 19-31.

18 Pühhap.	Walerian	Wihma sattap.
19 Eesp.	Simon	Lumme
20 Iõisip.	Amalia	sattap.
**21 Kolmap.	Aleksandra	Reisri prow. n. p.
22 Neljap.	Kajus	Udsune.
23 Rede	Jüri	Jüri p. ● f. 11, 17 minn. e. fesk.
24 Poolp.	Albert	Wihma

2. P. p. Krist. ülest. p. Kristus hä farjus. Jan. 10, 12-16.

25 Pühhap.	Markus	Markuse p.	sattap.
26 Eesp.	Ezekias		Selge.
27 Iõisip.	Anastasi		läämi
28 Kolmap.	Olli		ilmakene.
29 Neljap.	Reimund		Pikne kääp.
30 Rede	Errast		● f. 5, 23 minn. ödd.

1. Aprilil tõssep päiw: f. 4, 54 m., lät alla: f. 7, 9 m.

11. — — — — 4, 28 — — — — 7, 31 —

21. — — — — 4, 2 — — — — 7, 52 —

Jesand, fe meid õnsas tennu, Sa olett taiwate nüüd läämi
 kui ello würst sin röömoga. Sinna jait sin allandetus. Ent Je-
 sast jälle üllendetus Nink ehhitetus armoga. So tö om lõppetet,
 So riik om põhjandet, Surm om wäartu! Sest laulame Nink
 taeme Siist sinno pärra taiwate.

1 Poolp.	Willip	Willip ja Jakk v	Pilwin.
----------	--------	------------------	---------

3. P. p. Krist. ülest. p. Kristuse ärraminnet. Jan. 16, 16-23.

2	Pühhap.	Siigmunt		Pikne kääp.
3	Eesp.	Abra Kisti löidm. p.	nei näebal.	Wih
4	Iõisip.	Selma		ma
5	Kolmap.	Kottart		sattap.
6	Neljap.	Siidrik		Selge
7	Rede	Jetta		¶ f. 8, 19 minn. homm.
8	Poolp.	Hioh	7.	ilm.

4. P. p. Krist. ülest. p. Krist. toot. röömu, lähät. Jan. 16, 5-15.

*9 Pühhap.	Orto	Niggola p.	Pikne kääp.
10 Eesp.	Kordian		Pilwin.
11 Iõisip.	Pankrazius		Selge.
12 Kolmap.	Nero		Sattap
13 Neljap.	Serwazius		nink mürristap.
14 Rede	Kristjan		● f. 10, 4 minn. ödd.
15 Poolp.	Sobwi		Wihma sattap.

5. P. p. Krist. ülest. p. Digeß spälwe piddamis. Jan. 16, 23-30.

16 Pühhap.	Peep	Wihma sattap.
17 Eesp.	Anton	Selge.
18 Iõisip.	Erik	läämi
19 Kolmap.	Wilemon	ilmakene.
**20 Neljap.	Pilla	Krist. taiwam. p.
21 Rede	Trina	Pikne
22 Poolp.	Mila	kääp.

6. P. p. Krist. ülest. p. Kui se röömu, saap tullemä. Jan. 15, 26-16, 4.

23 Pühhap.	Leontine	Urani p.	f. 2, 27 minn. õs.	
24 Eesp.	Ester			Wihma sattap.
25 Iõisip.	Urban			Selge.
26 Kolmap.	Eduart			Pilwin.
27 Neljap.	Luddo			Wihma
28 Rede	Wille			sattap.
29 Poolp.	Matß			Selge.

Suwwiste p. Pühha Waimo wäljakaldamine. Jan. 14, 23-31.

**30 Pühhap.	Wigand	1. Suwwiste p.
**31 Eesp.	Nelli	● f. 1, 17 minn. õs.
		2. Suwwiste p.

1. Mail tõssep päiw: f. 3, 39 m., lät alla: f. 8, 14 m.

11. — — — — 3, 28 — — — — 8, 35 —

21. — — — — 3, 4 — — — — 8, 52 —

Sa, Jēsa. Poia nink Pühha Waim. Kel kittust maan nink taiwan om. Ma lähhiine sull' palwen. Mo loja, pästja, saatja ka! Mo omman sōnnan pühhenda Siin minno maitfen pōlwen. Kule, Dyve Sa nüüd minno, Et ma sinno Pea kallis Nink so wōtta tigen abbiš.

1	Tōisip.	Kotsalk	näbbal. 3.	Selge.
2	Kolmap.	Enima		2 Kwatember.
3	Neljap.	Liso		Wihma
4	Kede	Widrika		sattap.
5	Poolp.	Poniwaziuš		Q f. 4 p. kesp.

Kolmainuse pühha. Jēsus ja Nikodemus. Jan. 3, 1—15.				
6	Pühhap.	Artuš	filiu näbbal. 2.	Selge.
7	Česp.	Lutreja		Pilwin.
8	Tōisip.	Medardus		Selge.
9	Kolmap.	Vertram		Pilwin.
10	Neljap.	Blawiuš		Wihma sattap.
11	Kede	Varnabaš		Pilwin.
12	Poolp.	Tina		Selge.

1. P. p. Kolmain. p. Rikkas mees ja Lazarus. Luf. 16, 19—31.				
13	Pühhap.	Tobias	filiu näbbal. 1.	● f. 1, 48 minn. p. kesp.
14	Česp.	Zetlow		Pilwin.
15	Tōisip.	Wido		Selge.
16	Kolmap.	Juština		Sattap
17	Neljap.	Nikander		kangešte.
18	Kede	Homer		Selge
19	Poolp.	Kert		ilm.

2. P. p. Kolmain. p. Suur šōdango šōmaig. Luf. 14, 16—24.				
20	Pühhap.	Wlorian	filiu näbbal.	Pikne kōup.
21	Česp.	Rabel		● f. 2, 38 minn. p. kesp.
22	Tōisip.	Iiit		Jahhe ilm.
23	Kolmap.	Pasiliuš		Kange tuul.
**24	Neljap.	Jaan		Janipäiw.
**25	Kede	Wio		Keisri h. sünd. p.
26	Poolp.	Jeremias		Wihma sattap.

3. P. p. Kolmain. p. Arrakaddonu lammaš. Luf. 15, 1—10.				
27	Pühhap.	Wassil	7 maggajide p.	Taiwaš selletap.
28	Česp.	Josua		● f. 8, 11 minn. homm.
*29	Tōisip.	Peter	Peetri Paweli p.	Selge
30	Kolmap.	Annuš	Paweli mället. p.	pašlaw ilm.

1. Junil tōšsep päiw: f. 2, 56 m., lät alla: f. 9, 3 m.				
11.	—	—	—	2, 55 — — — 9, 8 —
21.	—	—	—	3, 2 — — — 9, 6 —

O lamba, kuulge Jēsu häält, Ke hōifap omma järje päält Reid šōnnu, mes teil tutwa: „Mo pärra tulge uššinast!“, Kul ma teid kaitša wāggewast, Kui wainlase teid putwa.“

**1	Neljap.	Teobalt		Keisri pr. sünd. p.
2	Kede	Kreta	Haina Maria p.	Jlm
3	Poolp.	Kornel		lät išt

4. P. p. Kolmain. p. Arra kae pinda lähhemb. ilm. Luf. 6, 36—42.				
4	Pühhap.	Ulrik		pašlawambaš.
5	Česp.	Anselm		● f. 2, 12 minn. šf.
6	Tōisip.	Hektor		Pikne kōup.
7	Kolmap.	Jonatan		Kange
8	Neljap.	Kilian		tuul
9	Kede	Hin		nink
10	Poolp.	Jurka	7 welliste p.	wihm.

5. P. p. Kolmain. p. Peetri kallašomus. Luf. 5, 1—11.				
11	Pühhap.	Nora		Selge
12	Česp.	Hindrik		ilm.
13	Tōisip.	Marget	Margrete p.	● f. 5, 3 minn. homm.
14	Kolmap.	Ponawent		Pilwin.
15	Neljap.	Wihka	Apostl. labfum.	Tuul ajjap
16	Kede	Hermine		pilwi
17	Poolp.	Aleks		mōtsa.

6. P. p. Kolmain. p. Wariserde nink kirjatundjide šiguš. Matt. 5, 20—26.				
18	Pühhap.	Rossina		Jahhe
19	Česp.	Laura		pašlaw
20	Tōisip.	Eliaš		ilm.
21	Kolmap.	Tannil		● f. 12, 15 minn. p. kesp.
22	Neljap.	Maddalena M. Madd. p.		Pilwin.
23	Kede	Dskar		Uššune.
24	Poolp.	Kristin		Selge.

7. P. p. Kolmain. p. Jēsus šaap ārraselletetuš. Matt. 17, 1—9.				
25	Pühhap.	Jakob	Jakkabi p.	Pilwin.
26	Česp.	Anna		Selge ilm
27	Tōisip.	Marta		● f. 3, 4 minn. p. kesp.
28	Kolmap.	Plato		nink
29	Neljap.	Pedo		lāmmi
30	Kede	Walter		pāiwa
31	Poolp.	Erm		paiste.

1. Julil tōšsep päiw: f. 3, 16 m., lät alla: f. 8, 52 m.				
11.	—	—	—	3, 35 — — — 8, 36 —
21.	—	—	—	3, 56 — — — 8, 15 —

VIII. August. 31 päiva. Põimo:ku.

Chh, halja wälja, illusakte Käl summel henda näüdate, Teist ommete wõip nätta häste, Et illo kaup peake. Oh taggane Geft aigaste, Mo südda! — meš ja himmuštut Ni wäga sedda kadumal!

8. P. p. Kolmain. p. Hoitse henda kawala prohwete eest. Matt. 7, 15-23.

1 Pühhap.	Jakkap	Peetri abhilap.	Juus
2 Gešp.	Moses		tabhe,
3 Iõisip.	August	⊙ f. 3, 36 minn. p. kesp.	läämi
4 Kolmap.	Eleasar		ilmakene.
5 Neljap.	Dewalt		Pilwin.
*6 Rede	Piis Krist. ärrajellet. p.		Sattap.
7 Poolp.	Linno		

9. P. p. Kolmain. p. Üllekoht. majapidd. peap armo andma. Luf. 16, 1-9.

8 Pühhap.	Kotlip		Kange
9 Gešp.	Roman		tuul.
10 Iõisip.	Jubhan	Lawritse p.	Jabhe
11 Kolmap.	Olga	⊙ f. 7, 47 minn. ödd.	
12 Neljap.	Klara		pilwine ilm.
13 Rede	Ello		Lät
14 Poolp.	Eusebius		läämele.

10. P. p. Kolmain. p. Jerusalemi-lina ärrahäetamine. Luf. 19, 41-48.

*15 Pühhap.	Matli	Kõa Mariap.	Pallawa
16 Gešp.	Isak		ilma.
17 Iõisip.	Henning		Pikne kääp.
18 Kolmap.	Lena		Wihma sattap.
19 Neljap.	Sebast	⊙ f. 7, 54 minn. homm.	Laiwas
20 Rede	Vernart		felletap.
21 Poolp.	Rut		

11. P. p. Kolmain. p. Bariser ja müütnik Summala koan. Luf. 18, 9-14.

**22 Pühhap.	Wilipert	Reisri h. kron. p.	
23 Gešp.	Jakkeus		Läämi
24 Iõisip.	Pärile		tabhe ilm.
25 Kolmap.	Ludwik	⊙ f. 11, 5 minn. ödd.	
26 Neljap.	Natalia		Selge taiwas.
27 Rede	Jeppart		Udune.
28 Poolp.	Augusta		Pilwin.

12. P. p. Kolmain. p. Keleto ja förweto innemine. Mark. 7, 31-37.

*29 Pühhap.	Irwan	Ništja Jani	Wihma
		surma mälet. päiw.	
**30 Gešp.	Aleksander	Tronipärr. n. p.	
31 Iõisip.	Rebekka		sattap.

1. Augustil töšep päiw: f. 4, 19 m., lät alla: f. 7, 49 m.

11. — — — — — 4, 41 — — — — — 7, 22 —

21. — — — — — 5, 4 — — — — — 6, 55 —

IX. September. 30 päiva. Nihkle:ku.

Sa ollet arm! Kiif õnne rohkest! Me same so käest rüemoga. Siš wõtta sõant wašta heldest, Meš so pol' töšep tennoga. Ma pöima hääd, o Jummal, sult; Oh, pöima se eest tenno mult!

1 Kolmap.	Egidius		Jabhe
2 Neljap.	Elisa	⊙ f. 8, 17 minn. homm.	
3 Rede	Perta		wihmane ilm.
4 Poolp.	Meus		Selge.

13. P. p. Kolm. p. Samaritiline näüdap armo Judalisele. Luf. 10, 23-37.

5 Pühhap.	Natanael		Jabhe
6 Gešp.	Mango		tuul.
7 Iõisip.	Regina		Wäiklik
*8 Kolmap.	Maria	Maria sünd. p.	läämi ilm.
9 Neljap.	Pruno	⊙ f. 9, 50 minn. homm.	
10 Rede	Sošteneš		Juus
11 Poolp.	Kerrart		päiw

14. P. p. Kolmain. p. Kümme piddali-többist. Luf. 17, 11-19.

12 Pühhap.	Sirus		paiste.
13 Gešp.	An		Läämi
*14 Iõisip.	Hanto	Ništli üllend. p.	wihma sadde.
15 Kolmap.	Nikodemus		3 Kwatember.
16 Neljap.	Pina		Laiwas
17 Rede	Lambert	⊙ f. 2, 25 minn. p. kesp.	
18 Poolp.	Titus		felletap.

15. P. p. Kolmain. p. Mammona orjusest. Matt. 6, 21-34.

19 Pühhap.	Werner		Selge
20 Gešp.	Madde		ilm.
21 Iõisip.	Matteus	Matteuse p.	Pilwin.
22 Kolmap.	Morits		Wihma sattap.
23 Neljap.	Hosea		Selge ilm.
24 Rede	Antš	Jani samise p.	⊙ f. 9, 23 minn. homm.
25 Poolp.	Klewas		Pilwin.

16. P. p. Kolmain. p. Lärja-naise poig Naini-linast. Luf. 7, 11-17.

*26 Pühhap.	Janno	Jani oppet. p.	Wihma
27 Gešp.	Ado		sattap.
28 Iõisip.	Wenzel		Pilwin.
29 Kolmap.	Nihkel	Nihkle p.	Wihma
30 Neljap.	Hironimus		sattap.

1. Septembril töšep päiw: f. 5, 28 m., lät alla: f. 6, 23 m.

11. — — — — — 5, 49 — — — — — 6, 55 —

21. — — — — — 6, 11 — — — — — 5, 26 —

Mull' anna, Jēsand, parraust Nink hoolt, so andid hoita, Ja se man heldust, hallestust, Ka waesid katta, toita. Kui ma ni sōda näljatsid, Mi omma kotta willetsid, Eis laina hāid ma sulle.

*1 Rede Piis Maria kaitsem. ja eenp. Wihma sattap.
2 Poolp. Wolrat @ f. 3, 30 minn. homm.

17. P. p. Kolm. p. Jēsus sūttitap weetōbbist pūhhap. Luf. 11, 1-11.

*3 Pūhhap. Jairus Pōimo pūhha.
4 Ees. Pranz Wihma
5 Iōisip. Saul sattap.
6 Kolmap. Wides Range wihm.
7 Neljap. Simson Eddimāne lummi.
8 Rede Sirak Udsune.
9 Poolp. Jaak @ f. 11, 11 minn. ödd.

18. P. p. Kolmain. p. Suremb kās fædusen. Matt. 22, 34-46.

10 Pūhhap. Mai Lumme
11 Ees. Purkart sattap.
12 Iōisip. Walwrit Udsune
13 Kolmap. Albrecht pilwine
14 Neljap. Kai ilmakene.
15 Rede Hedwi Wihma
16 Poolp. Kassus @ f. 8, 51 minn. ödd.

19. P. p. Kolm. p. Jēsus sūttitap luwallust innemist. Matt. 9, 1-8.

17 Pūhhap. Emil nink
18 Ees. Lukas Lufase p. lumme
19 Iōisip. Luzius sattap.
20 Kolmap. Wendelin Udsune.
21 Neljap. Ursel Pilwin.
*22 Rede Katta Kasani pūh. M. p. Wihma sattap.
23 Poolp. Sewerin @ f. 10, 48 minn. ödd.

20. P. p. R. p. Paljo omma kutsutu, ent weidi ärraforj. Matt. 22, 1-14.

*24 Pūhhap. Salome Kerr. öige ussu il-
25 Ees. Krispin leswōtm. p.
26 Iōisip. Lisa Kūlmale lōdp.
27 Kolmap. Teetš Udsune
28 Neljap. Simon Simon Juda. ilm.
29 Rede Helš Pil-
30 Poolp. Upsalon win.

21. P. p. Kolmain. p. Runninga-mehhe poig. Jan. 4, 47-54.

31 Pūhhap. Wolfgang @ f. 11, 56 minn. ödd.

1. Oktobril tōšsep päiw: f. 6, 34 m., lät alla: f. 4, 57 m.

11. — — — — — 6, 56 — — — — 4, 30 —

21. — — — — — 7, 21 — — — — 4, 5 —

Ole rahhul, minno südda! Lās' hend' pästa kurbusest! Ehk kül sinno waiway hädä, Suur om Summal heldusest. Wäggen om iks temma jõud; Kes ta surust ärrandud! Oh sis temma päle loda, Lemmalt armo, abbi oda!

1 Ees. Anne Pūhhide p. Selge.
2 Iōisip. Etta Hengide p. Pilwin.
3 Kolmap. Rahum Lumme
4 Neljap. Dt sattap.
5 Rede Enno Jōggi lät kinni.
6 Poolp. Linnert Pilwin.

22. P. p. Kolmain. p. Rawwal sullane. Matt. 18, 23-35.

7 Pūhhap. Esau Lumme
8 Ees. Malle @ f. 11, 49 minn. e. kesp.
9 Iōisip. Teodor sattap
10 Kolmap. Martin Martin Lutter. öige
11 Neljap. Kriist Martin piiskop. hāste.
12 Rede Jonas Pilwin.
13 Poolp. Paap Wihma

23. P. p. R. p. Drja Keisrit nink Summalat. Matt. 22, 15-22.

14 Pūhhap. Bidrit sattap.
15 Ees. Leopolt @ f. 4, 22 minn. homm.
16 Iōisip. Annik Selge
17 Kolmap. Hugo ilm.
18 Neljap. Esra Udsune.
19 Rede Elisabet Jahhe tuul.
*20 Poolp. Amos Keisri h. troni p.

24. P. p. Kolmain. p. Pāmehe tättar n. weritōbb. naine. Matt. 9, 18-26.

*21 Pūhhap. Marret Maria ohwer. Kooln. mället. p.
22 Ees. Abhaš @ f. 3, 51 min n. p. kesp.
23 Iōisip. Klement Selge
24 Kolmap. Jēstas kilm
25 Neljap. Katri Katrina p. talwine
26 Rede Konrat ilmakene.
27 Poolp. Pabbo Lumme sattap.

1. Krist. tullem. p. Kittetu olgo, se tulley Jēsanda nimmel. Matt. 21, 1-9.

28 Pūhhap. Kūnter Wailik
29 Ees. Meinart kilm ilm.
30 Iōisip. Andres Andrese p. @ f. 7, 58 minn. ödd.

1. Nowembril tōšsep päiw: f. 7, 47 m., lät alla: f. 3, 41 m.

11. — — — — — 8, 9 — — — — 3, 23 —

21. — — — — — 8, 29 — — — — 3, 10 —

Kuis ma so wastatõtta? Mes ma so armus te? Kuis ma sull' wastatõtta, Mo Jõsand, auaste! O Jesus, Jesus, lüüda Mul sõant pallama Nink esil mulle näüda, Mes so wõip rõemusta.

1 Kolmap.	Arnolt	Ränge
2 Neljap.	Kärēna	külm.
3 Rede	Kola	Marro
4 Poolp.	Matfi	tuist.

2. Krist. tullem. p. Teedke, et Jummalariik lähün om. Luk. 21, 25—36.

5 Pühhap.	Sabina	Pehme ilm.
**6 Eesp.	Nikolai	Riggota p. Reisrih. nimmep.
7 Iõisip.	Leoni	● f. 11 31 minn. ödd.
8 Kolmap.	Kats Maria samise p.	Wihma
9 Neljap.	Rudolf	sattap.
10 Rede	Judit	Taiwas
11 Poolp.	Boldemar	selletap.

3. Krist. tullem. p. Jaan wangi-tornin. Matt. 11, 2—10.

12 Pühhap.	Ottilia	Ränge tuul.
13 Eesp.	Luzia	Wastlik
14 Iõisip.	Nikasti	● f. 2, 25 minn. p. feisp.
15 Kolmap.	Hip	4. Kwatember.
16 Neljap.	Johana	tulline külm.
17 Rede	Lazarus	Pilwin.
18 Poolp.	Kristop	Lumme

4. Krist. tullem. p. Jani tunnistus. Jan. 1, 19—28.

19 Pühhap.	Lot	sattap.
20 Eesp.	Abraham	Tuiskap.
21 Iõisip.	Tomas Toma p.	Wihma sattap.
22 Kolmap.	Peata	● f. 10, 6 minn. homm.
23 Neljap.	Schwre	Sulla ilm
24 Rede	Ewa	näddal otfa.
**25 Poolp.	Tõnno Prants. sõawäe buff. mäll. p.	1. Talwiste p.

Pühhap. p. Talwiste p. Simeon nink Hanna. Luk. 2, 33—40.

**26 Pühhap.	Lillo	2. Talwiste p.
27 Eesp.	Wanka Ewang. Jaan.	Taiwas selletap.
28 Iõisip.	Wera Ilmsüta laste p.	Lõõp
29 Kolmap.	Moia	külmale.
30 Neljap.	Tawit	● f. 2 p. feisp.
31 Rede	Silwekter	Ribbe tuul.

1 Tezembril tõõsep päiw:	f. 8, 44 m,	lät alla:	f. 3, 5 m.
11. — — — — —	8, 51 — — —	— — —	— 3, 6 —
21. — — — — —	8, 52 — — —	— — —	— 3, 18 —

Ajjastaja aija.

- 1) Kewwaj allustap 8. Märzil f. 11, 59 m. ödd.
- 2) Suwmi allustap 9. Junil f. 7, 52 m. ödd.
- 3) Siggis allustap 11. Septembril f. 10, 51 m. homm.
- 4) Talw allustap 10. Tezembril f. 4, 38 m. hamm.

Päiwa- ja ku-warjotuse.

Selsinnatsel ajjastajal warjotetas päiw katsõrd nink ku katsõrd.

Eddimäne warjotus om ku-warjotus 30. Aprilil. Temma ei olle meie pool nättawal.

Iõine warjotus om päiwa-warjotus 14. Mail. Temma ei olle meie pool nättawal.

Kelmas warjotus om ku-warjotus 23. Oktobril. Temma allustap f. 10, 32 minn. ödd. nink lõppep f. 11, 26 minn. ödd. nink om meie pool nätta.

Neljas warjotus om päiwa-warjotus 8. Nowembril. Temma ei olle meie pool nättawal.

Sel ajjastajal näüdap tunnipaf

1. Januaril	9 minnutit tunnikellast taggasi	1. Julil	5 minnutit tunnikellast taggasi
1. Weebruariil	15 minnutit tunnikellast taggasi	1. Augustil	5 minnutit tunnikellast taggasi
1. Märzil	10 minnutit tunnikellast taggasi	1. Septembril	4 minnutit tunnikellast ette
1. Aprilil	tunnikellaga ütte	1. Oktobril	14 minnutit tunnikellast ette
1. Mail	4 minnutit tunnikellast ette	1. Nowembril	15 minnutit tunnikellast ette
1. Junil	tunnikellaga ütte	1. Tezembril	6 minnutit tunnikellast ette.

Kerriko: nink Krono-pühha nink mõnne mu mälleruse-päiwa.

Januaril.

1. Wastse-ajjastaja pühha nink Keiserliko Surewürsti Prowwa Helena Pawlowna sündimise pühha.
6. Kelme-Kunninga pühha.

Weebruariil.

2. Kõnne päiw.

19. n. 20. Rede ja poolpäiw enne libhabeite.

Märzil.

3. Palme kolmapäiv.
25. Maria tulutamise pühha.

Aprilil.

8. Suur Neljapäiv.
9. Suur Reede.
11. Pühapäev ehk Kristuse ülestõõsemise pühha, terve nädal.
17. Surewürsti nink Tronipärrandaja Aleksandri Niko-
lajewitsi sündimise pühha.
21. Keisri Prowwa Aleksandra Weodorowna nink
Surewürsti Prowwa Aleksandra Josepowna
nimme pühha.

Mail.

9. Nigola päiv.
20. Kristuse taiwaminnemise pühha.
30. n. 31. Suurõste pühha.

Junil.

24. Janipäiv.
25. Sure Keisri Herra Nikolai Pawlowitsi sündimise
pühha.
29. Peetri Paweli päiv.

Julil.

1. Sure Keisri Prowwa Aleksandra Weodorowna
sündimise pühha.

Augustil.

6. Kristuse ärrafelletamise pühha.
15. Maria taiwaminnemise pühha ehk Rõõ-Maria päiv.
22. Sure Keisri Herra Nikolai Pawlowitsi kronimise
pühha.
29. Ristja Jani surma mälletuse päiv.
30. Keiserliko Surewürsti nink Tronipärrandaja Alek-
sandri Nikolajewitsi nimme pühha.

Septembril.

8. Maria sündimise päiv.
14. Risti üllendamise päiv.
26. Jummala sõnna tundja ehk oppetaja Jani mälletuse päiv.

Oktobril.

1. Maria kaitsemise nink eenpallemise päiv.
3. Põimo pühha.
22. Kasani pühha Maria pühha.
25. Kerriko õige ussu ülestõõtmise pühha.
N o w e m b r i l .
20. Sure Keisri Herra Nikolai Pawlowitsi troni pühha.
21. Maria ohwri pühha nink foolnuide mälletuse pühha.

Sejembril.

6. Sure Keisri Herra Nikolai Pawlowitsi nimme pühha.
25. Eesmäne Talwiste pühha. Se päiv pühhendetas ka
mälletuse, et sel ajjal 1812. ajastajat Prantsuse sõa-
wäggi Jummala abbiga Wennerigist wäljaaeti.
26. Talwiste pühha tõine päiv.

Meie sure Keisri Herra sugguwõssa.

- Nikolai I. tige Wennerigi Üllembwallitseja ja Keiser nink
Polama Kuningas, om sündinu 25. Junil 1796.
Aleksandra Weodorowna, Wenne- ja Polama Keisri-
nink Kuninga Prowwa, Preissima Kuninga tüttar, om
sündinu 1. Julil 1798. Neide latse:
1. Aleksander Nikolajewits, Jesarewits, Suurwürst ja
Tronipärrandaja, om sündinu 17. Aprilil 1818. Temma
abbifasa: Maria Aleksandrowna, Jesarewna, Su-
rewürsti nink Tronipärrandaja Prowwa, Hessenima Sure-
herzogi tüttar, om sündinu 28. Julil 1824.
Neide latse: a) Nikolai Aleksandrowits, Suurwürst,
om sündinu 8. Septembril 1843.
b) Aleksander Aleksandrowits, Suurwürst, om sün-
dinu 26. Weebbruaril 1845.
c) Wladimir Aleksandrowits, Suurwürst, om sün-
dinu 10. Aprilil 1847.
d) Aleksei Aleksandrowits, Suurwürst, om sün-
dinu 2. Januaril 1850.
e) Maria Aleksandrowna, Suurwürstina, om sündinu
5. Oktobril 1853.
2. Konstantin Nikolajewits, Suurwürst, om sündinu
9. Septembril 1827. Temma abbifasa: Aleksandra
Josepowna, Surewürsti Prowwa, Saksen-Altenburgima
Herzogi tüttar, om sündinu 26. Junil 1830. Neide latse:
a) Nikolai Konstantinowits, Suurwürst, om sün-
dinu 2. Weebbruaril 1850.
b) Olga Konstantinowna, Suurwürstina, om sün-
dinu 22. Augustil 1851.
3. Nikolai Nikolajewits, Suurwürst, om sündinu
27. Julil 1831.
4. Mihhail Nikolajewits, Suurwürst, om sündinu
13. Oktobril 1832.
5. Maria Nikolajewna, Suurwürstina nink Keiserliko
Leühtenbergi Herzogi Maksimiliani lask, om sündinu 6. Au-
gustil 1819. Temma latse: a) Maria Maksimilia-

nowna Romanowski, Keiserlik Prinzes, om sündinu 4. Oktobril 1841.

b) Nikolai Maksimilianowits Romanowski, Keiserlik Prinz, om sündinu 23. Julil 1843.

c) Eugenia Maksimilianowna Romanowski, Keiserlik Prinzes, om sündinu 20. Märzil 1845.

d) Eugen Maksimilianowits Romanowski, Keiserlik Prinz, om sündinu 27. Januaril 1847.

e) Sergei Maksimilianowits Romanowski, Keiserlik Prinz, om sündinu 8. Tejembril 1849.

f) Georg Maksimilianowits Romanowski, Keiserlik Prinz, om sündinu 17. Weebuaril 1852.

6. Olga Nikolajewna, Suurwürstina, om sündinu 30. Augustil 1822. Temma abbikaas: Kaarl Widrik Aleksander, Württembergima Kuninga poig nink Tronipär-randaja, om sündinu 22. Weebuaril 1823.

Süsa kaddonu Sure Keisri Perra Paweli I. latse:

1) Maria Pawlowna, Suurwürstina, Keisri sõsar nink Saksen-Weimarima Sureherzogi Kaarl Widriki lask, om sündinu 4. Weebuaril 1786.

2) Anna Pawlowna, Suurwürstina, Keisri sõsar nink Hollandima Kuninga Willemi II. lask, om sündinu 7. Januaril 1795.

Süsa kaddonu Surewürsti Mihhail Pawlowitsi lask Helena Pawlowna, Surewürsti Prowwa, Württembergima Herzogi tüttar, om sündinu 28. Tejembril 1806.

Temma tüttar: Katarina Mihhailowna, Suurwürstina, om sündinu 16. Augustil 1827. Temma abbikaas: Georg, Mecklenburg-Strelitsima Herzog, om sündinu 30. Tejembril 1823.

Sel ajastajal peras ladet:

Januaril.

7. Tarto-linan suur Saksa laat, 3 n. — 7. Linna-turg Wörro-linan, 3 p.

Weebuaril.

2. Willandi-linan suur Saksa laat, 8 p. — 2. Wörro-linan, 1 p. — 4. Linna-turg Tarto-linan, 2 p. — 8. Linna-turg Walga-linan, 2 p. — 15. Linna-turg Willandi-linan, 3 p. — 22. Wörro-linan suur Saksa laat, 8 p. — 27. Willandi-linan, 1 p.

Mai.

9. Riigela laat, Wööbso-mõisan, Wenne piri pääl, Rappina fihhelfunan.

Junil.

23. Jani laat Willandi linan, 2 p. — 26. Wörro-linan. — 27. Walga-linan. — 29. Peetri laat Tarto-linan. — 29. Peetri laat Tarwasto-mõisan.

Julil.

2. Karsti-mõisan. — 20. Perno-linan, suur Saksa laat, 3 näd.

Augustil.

10. Walga-linan. — 15. Helme-mõisan, 2 p. — 24. Lawritse laat Mosekatse-mõisan, Pölwa fihhelfunan. — 27. Wastamõisa-mõisan, Jani fihhelfunan. — 29. Killinga-mõisan, Saarde fihhelfunan.

Septembril.

2. Abja-mõisan, Halliste fihhelfunan, 2 p. — 4. Sindi-mõisan, Torri fihhelfunan, 2 p. — 4. Sabbari laat Rappina-mõisan, 2 p. — 6. Takerpera-mõisan, Helme fihhelfunan. — 8. Kastna-mõisan, Tõstama fihhelfunan. — 8. Pölwa firrifo man. — 8. Rõuge firrifo man. — 8. Tarto-linan. — 10. Wõnniste-mõisan, Hargla fihhelfunan. — 10. Öldre-mõisan, Helme fihhelfunan. — 13. Perrawere-mõisan, Jagubi fihhelfunan. — 14. Krawi laat, Krawi kõrzi man, Wanna-Anz-mõisan, 2 p. — 15. Põljamaal, 2 p. — 16. Kirrepi laat, Kirrepi sure kõrzi man, Rõngo fihhelfunan. — 18. Andro-mõisan. — 20. Wändra-mõisan, 2 p. — 21. Sanna-mõisan, Rõuge-fihhelfunan. — 24. Mihkle laat Willandi-linan, 2 p. — 25. Mihkle laat Wörro-linan. — 29. Mihkle laat Tarto-linan, 2 p. — 29. Mihkle laat Walga-linan, 2 p. — 29. Kawanurme laat Wastfelina fihhelfunan, 2 p.

Oktobril.

6. Luutsnifi-mõisan, Rõuge fihhelfunan. — 6. Tarwasto-mõisan. — 7. Linna-turg Wörro linan, 3 p. — 10. Kõo-mõisan, Pillistwere fihhelfunan. — 15. Lustiwere mõisan, Põljama fihhelfunan. — 15. Orrifo-mõisan, Rambja fihhelfunan.

Nowembril.

1. Linna-turg Tarto-linan, 2 p. — 10. Mustwee-külan, Tõrma fihhelfunan, Peipse rannan. — 10. Wörro-linan. — 20. Linna-turg Walga-linan, 2 p. — 25. Linna-turg Willandi-linan, 3 p.

Tejembril.

6. Wööbso-mõisan, Wenne piri pääl, Rappina fihhelfunan. — 27. Walga-linan, suur Saksa laat, 8 p.

Lina wahhe.

	wersta maad.		wersta maad.
Tarto: linast om		Kuigašte: jama	24 $\frac{1}{2}$
Narwa: lina	186 $\frac{1}{4}$	Tõlliste: jama	22 $\frac{1}{2}$
Peterburi: lina	324	Kulbi: jama	18 $\frac{1}{2}$
Tallina: lina (Põljamäe kaut)	186	Trentsi: jama	21 $\frac{1}{2}$
Walga: lina	82	Wolmeri: lina	19 $\frac{3}{4}$
Wolmeri: lina	132	Lenzi: jama	19
Rija: lina	238 $\frac{3}{4}$	Kauba: jama	22 $\frac{1}{2}$
Perno: lina (Helme: mõis sa kaut)	180	Englandi: jama	21
Willandi: lina (Rõngas mõisa kaut)	99	Kopoiši: jama	23 $\frac{1}{2}$
Wõrro: lina (Reola: mõis sa kaut)	65	Rija: lina	20
Petseri: lina (Reola: mõis sa kaut)	109		238 $\frac{3}{4}$
Pihkwa: lina (Reola: mõis sa kaut)	165	Wolmeri: linast Perno: lina.	
Jama: wahhe.		Wolmeri: linast om	
Tarto: linast Narwa: lina.		Ranjo: jama	23 $\frac{1}{2}$
Tarto: linast om		Ruhja: jama	22 $\frac{1}{4}$
Tiggawere: jama	25	Laatre: jama	21 $\frac{3}{4}$
Tõrma: jama	25 $\frac{1}{2}$	Killingi: jama	23 $\frac{3}{4}$
Dinnasi: jama	25 $\frac{3}{4}$	Surjo: jama	19 $\frac{1}{2}$
Rannapungerja: jama	14	Perno: lina	18 $\frac{3}{4}$
Wäikopungerja: jama	26 $\frac{1}{2}$		
Tõhwi: jama	21	Tarto: linast Pihkwa: lina	
Wõlki: jama	12	postiteed möda.	
Waiwara: jama	18	Tarto: linast om	
Narwa: lina	22 $\frac{1}{2}$	Kulbi: jama	91 $\frac{1}{2}$
	186 $\frac{1}{4}$	Pipši: jama	21 $\frac{1}{2}$
Tarto: linast Rija: lina.		Mõnniste: jama	21 $\frac{1}{2}$
Tarto: linast om		Sanna: jama	28 $\frac{1}{2}$
Udderna: jama	26	Wõrro: lina	29
		Wastfelina: jama	27 $\frac{1}{2}$
		Petseri: lina	16 $\frac{1}{2}$
		Trboški: lina	21
		Korli: jama	17
		Pihkwa: lina	18

Se õige hallestap omma teolojuse päle, ent illekohutuse südda ei tunne armu.

Salom. opp. 12, 10.

Kui ellaja-arstimise-kool Tartun eddimält olli
säetu, siis rapput kül mõnni tallomees ellaja klinikust
mõdaminnen pääd nink üttel: Woi kommedit, mes
Saksa jälle wällamõttelnu! Nüüd om rahwas se po-
lest aigo möda targembas sanu nink ei laida sedda
häär asja mitte ennamb ni wäga; siiski kuultas ka
parhiilake weel üttele ja tõist omma mõistmata jõnni
ajawat, ni et kalendriteggija arway õige parras aig
ollewat sest asjast tallorahwale oppust anda nink tüh-
jale lorrile otsa tetta.

Mõtsellaj, ke innemiseft káwwen priusen ellap
nink Jummal hõle al essi omma pääd toidap, jääp
harwaste ennege haiges, sest et teake tedda lija
tõle ei sünni, teake tedda kinni ei panne sedda sõ-
ma, mes ta essi ei himmusta, essi ei otši, teake tälle
asfent ei áanna, mes ta essi ei olle hénnele wallinu.
Ent kui johhup, et ka mõtsellajale tõbbi päletulley,
siis ta lámmep mahha nink ei wõtta määstke toito,
eht sáras ennege, kel süttitamise wáaggi om. Kui
tál johhus sissimine pallaw ollewat, siis ta joop
paljo külma wet eht küssup essi adert, kohhe ta
hámmostega künip, wáallale nink lassup werd, nink
Jummal abbiga süttip ta peake jälle. Kui tál
kabja eht sõrra omma kottokujunu, et hallus om,
siis ta ei püssi sääal, kun kalg ma om, enge otšip
pehmet kottust; kui tál kót wáallal om, siis ta ei
wõtta wärsket, torest haina suhe, enge sõöp kullo,
mõrra pulehhesid nink muido nisuggust.

Tõine luggu om koddõ-ellajidega.

Algusen saiwa innemise mõtsellajide ülle wõi-
must, wõttiwa neid oppuse álla nink sundsiwa neid
tõõd teggema nink orjama. Nemma pánniwa neid

omma seltsi ellama, ent es holi sest middake, kas se neide mele pärrast olli, wai es olle, nink anniwa neile süwwa nint jüwwa, ent es kawwatse sedda, kas ellaja se toido man ka saas omma lomo pärra terwes jäma. Sel wiisil sis sündi, et koddoellajide lomoliko himmo saiwa põlwest põlweni ümbermude- tus nink ommast pärrisäedusest ärrawõrutetus, nink fest et neil ennamb es lasta sedda otši, mes neide lomo himmustawa, ehk sedda tagganeda, mes neide lomule wasta om, sis ei olle immes panna, et kod- doellaja mitte ni priske nink terwe ei olle, kui mõts- ellaja omma, nink et nemma többe nink taudi al puhkawa nink oigawa.

Kui koddoellaj, ke innemist orjap nink toidap, nink sedda innemine sepärrast kallis peap, haiges jääp, sis se om awwalik, et holikas perremees nõu- wo otšip, tedda jälle terwuse mannu awwitada; ent tuhhat ja tuhhat ajastaiga tulluwa nink lätšwa, enne kui innemise naksuwa opma, ellajid targal nink mõistlikul wiisil arstima. Kalendriluggeja tijap es- fike nink mälletap selgeste sedda aiga, et kui lehm ehk hobben haiges jäi, sis minti rutto nõija pärra, ke muud middake es mõista, kui rahwast petta, nink usuti, et temma omma lausuja-sõnnaga nink wina, sola nink tubbakaga, mes temma sallaja karmanin koddo weije, kiik hädda ellajide man wõisse parran- dada. Parhüllake weel om kottuside säratsid imme- tohtrid löida nink petas rahwa rummaluse läbbi ausas. Ent tenno Jummalale! neide arw lät egga ajastaja harwembas, seddamöda kui innemise tar- gembas sawa nink mõistuse waimule maad andwa. Se tartuse nink mõistuse waim paistap ellaja-arsti- mise-kolidest wälja, mes Saksa-, Prantsuse- nink Inglismaal ammoke jo nink Wennemaal ka jo mõn- ne ajastaja eest saiwa säetus.

Se mõtte, et säratsid ellaja = arstimise = kolisid

wajja om säeda, tulli, ni kui jo mitto hä, tarwisiko mõtte, se läbbi, et ütstörd ütš suur õnnetus johto. Se saap nüüd pea 150 ajastaiga, kui ütš ellajakatt, süggawast hommungo-ma sissest, Tatri-ma poolt, tul- len pea koggonä Europa maad üttest otsast tõiste läbbikawwe. Es moijo se hädda wasta ei nõide, ei ka mu kellele torfus, es taggane ka hädda palla- wa silmawe nink sõame pällemise nink puhkamise eest, es kulle ka tige targembide innemise = tohtride nõw- wust nink wastatõrkumiseft.

Ent tallomehhel nink mapiddajal ei wõi surem- bat õnnetust sündida, kui tõprakoolmine om, sest tõbras om maharrija riktus nink wõip tedda ütfinda üllewan piddada; sepärrast nakkati üllembide wallit- fuste polest sedda nõuwo wõtma, ellaja-arstimise- kolisid säeda, kos nore innemise piddiwa opma esfi- ärralikult tõbbitsid ellajid arstima, nink säratse koli tulluwa aigo möda figin Europa = ma rigin wälja. Ka meie armolik Keiser, kel esameel om tige om- me allambide wasta, wõt sedda hääd asja hõlega ülles nink käft ellaja-arstimise-kolisid mitmin paigun omman suren rigin säeda. Se olli 1848. ajasta- jal, kui Keisri käsnu pääl ka Tartun särast koli säeti, et ka meie ma tallorahwas ossa saas sest tul- lust, mes säratseft kolist lodetas, nink 22. Januaril 1849. allusteti Tartu ellaja-arstimise-kolin tööd teggema.

Siin kolin kolitas noort rahwast ellaja = arstis- wälja nink wõetas ka tõbbitsid ellajid arstida, mes sinna tüwwas.

Wiis ajastaiga saisap se kool parhülla nink om neide pari ajastaja sissen jo 4300 ellajat ärraarsti- nu, ehk kül rahwa rummalus nink tiggedus es jätta eddimätsseft alguseft sedda koli naarmata nink temma tööd nink teggemist laitmata.

Parhüllake kuultas weel saggede rahwast sedda

jõnni ajjamat, et: „ärä wigo omma hobbest ehk lehma klinikohe! mes sinna saap, se lõppep ka sinna ärä!“ Toine usaldap tõist eesi omma silmaga nännu ollewat, et sääl tõbbitsid hobbesid nink lehmi tappetas nink tükkis lahastetas. Et sääl ellajid tapetas, se om kül tõist, ni häste hobbesid nink lehmi, kui jktu, lambid, kisse nink p'enue; ent sedda tetta oppide pärrast, et nemma oppis tundma, messuggune terwe ellaja teggomood nink loom sissesipoolt om; sest keake ei wõi wahhet tetta tõbbitse nink terwe ellaja wahhel, kui ta kumba ei olle wäljast nink sissesit läkbitaenu. Ent tõbbitsid ellajid ei naktä keake sääl tapma nink lahastama, ni käwä kui ellaj weel ellun om; nink kui ta om äräalõpnu, ka sis ei puttu keake tedda, kui tedda eesi ei tahheta sinna jätta. Kui ellajid tapmise nink läkbitaemise tarbis süma wajja om, sis neid ostetas, nink trono polest kullutetas rahha wõlland se päle, sest mes tämweliko oppuse pärrast tarbis om, sedda Keiser ei kela ostmast, tulgo ka kuigi paljo mäsä.

Nink et mitte tiit tõbbitse ellaja, mes arstimise pärrast klinikohe tüwä, ärä ei sütti, sedda wõip eggauis terwe melega innemine ärämõista. Ni kui innemise teedmine nink tundmine kigin asjuu tütkiline om, ni ka ellaja-arstimisen. Jõhhus ka ellaja man mõnnitõrd särane wigga, kos keake ei jõwä awitada, olgo ta ka prohweßer eesi. Nink Tarto ellaja-arstimise-kolin ei ollefe ni paljo tõbbitsid ellajid äräalõpnu, kui rahwas kitta; sest neist üllemal nimmitetu 4300 tütkist ei olle ennamb kui 147 tütki arsti tätte jänü nink neidegi sean olliwa weel 59 penni. Sedda ei wõi ommete keake paljus ütelda, nink äräalõpnuide arw olles weel paljogi wähhamb, kui tallorahwas mitte ni käwä es wibis, omma tõbbist ellajat klinikohe tomast. Ent kui üts tütk tõbbitsis jääp, sis naktäp eggauis eesmält eesi tedda

tohtertama nink kui ta kōrda ei sa, sis otfitas weel muid küllatarku, fea nisamma targa omma, kui ta eesi, nink kui nemma omma mõistmata mõlamise-ga sedda asja omma kõigipiddi põhjatumas äräritanu, nink awwalikkult nätta om, et ellajast ennamb asja ei sa, sis tedda tüwä wimate klinikohe. Kas sis immes panna, et ka kliniko tohter sis ennamb ei wõi awitada?

Et meie jut siin tallorahwa mõistmata arstimise wiisi päle om johtonu, sis tahhame siin ka awwalikus tetta, mes hüllu tempo tallorahwa ellaja-arsti hobbestega teggewa.

Üts kurri tütk, mes nemma hobbesi man ette wõtwa, om kōrwa tiro pitsitamine. Kui hobben wärste ristikhaina päle jūwä saap, ehk jodetas, kui ta rükki om sōnu, ehk kui ta pallawalt külma tule tätte saisma jääp, sis saap täl kõttowallo. Selle walloga naktäp hobben eddejalguga kapima, ei püssi taggumiste jalgu pääl, lammep mahha, tütkip wähherdama, kargap rutto jälle ülles nink kōnap pād saggede hānna pole. Sest wiggast ei olle suur asji, kui ennege rutto abbi saap. Eddimält peap sāratsi wigga man hobbest olletuustiga üle kige kehha hōeruma, wõllatse rōiwaga kinnikatma nink jallutama. Kui terpentini-ōli ehk lambipiretus om, sis peap sega kõttu, rahhōde kōhta (mollembil pool seljalund ristilu een) nink jalgu hōeruma, ehk kui sedda ei olle, sis winaga. Sāratsel haigel hobbesel ei olle hā sūwä anda, ent kui ta jūwä tahhap, sis wõip tälle leüget jahhorokka ettepanda nink weidest sola päleziugutada. Kui hōerumisest tūnni ehk kätte pärrast wallo ärä ei kao nink kōt iks weel kinni jääp, sis wajja tõist rohto promida. Wōtta sis peo-tāus kamillid, källa kätte puddeli ossa kēba wet päle, lasse sedda kanega annuman tütk aiga tōmmata, kurna sis rātti läbbi nink puista loti kuus ehk

kümme klauberi-sola sisse et ta sinna ärrasullap. Sest rohhust walla pool ossa hobbesele kurku, ent kae pärra, et middake körwale ei lä, enge tiik õka kõrrist alla lät. Tünni pärrast ännä tõine pool ossa selsammal wisil sisse. Sisseandmise man ei pea hobbese kala pitsitama, enge täl essi lastma aigo möda ällanelata, sest muido johhup, et rohhi hingekurto lähhäp, kost weel suremb hädä tulley kui kõtto többi. Kui kõtto többen hobbesel liig kange wal-lo om, siis wõip ka kalast topi ehk kats werd laske, kui täüskassunu tubli hobben om. Sest saap mõnnikörd ka rutto abbi. Ent mes meie tallorahwas teep, kui hobbesel kõtto walla ehk wäherdamise többi om? Ta pitsitap körwa tiro tangidega ehk zuskap naastliga läbbi! Hobbesel om lõwra tagga körwa al suur tiro, kē kõtto többega middake ei olle teggemist nink mes Jummalast om lodu, et temmast illa tettaš, mes hobbese suud nink keelt hämmetap, et ta kuiwa sõta parrembide wõip suun peneks tetta nink ällanelata. Kui haige hobben ka mõnnikörd säratse arsti närrimise läbbi ärra ei lõppe, enge jälle termes saap, siis ei olle siski särane hul teggo tedda süttitanu, enge hobbese omma süttitamise jõud, mes Jummalast temma sisse om lodu nink kelle abbiga ta iks jälle termes saap, kas olgo arstiga ehk ilma arstita. Ent sedda ei panue tallorahwas tähhelegi! Kui sul essi kōt hallutap, siis sa kül mõistat henda sāngin kinnikatta, lämnet soorme leent serwata nink kõtto willatse rōiwaga hōeruda, nink ei mõtlefe se päle, lõwra tiro tangidega wäljatistuda nink naastliga läbbizuskata, sest sa tūnnet, et sest sul abbi ei sa. Mēlles sa siis omma hobbest ni ilmasjanda pinat?

Üts tõine nisamma mõistmata tegau om hobbese wipatka wäljalõikamine. Hobbesel om eddimäise life taggan, mes kabja lähhütesen om, üts

wäikene tiro, mes sõrmega nahha al ärratūnnus nink mes Jummalast se tarbis om lodu, et temma jalla sonid hämmetap nink nilbes hoijap. Kui hobben ütfe ehk tõise wigga pärrast jalga warrip ehk lonkap, siis lõitap mõistmata tallorahwas sedda wäikest tiro wälja. Kas se ei olle hul teggo, kui ommete hobbese liikratamise südi seddamaid kätte saap, kui haiget jalga läbbitaetas! Sest ennambest tulley hädä kabjast. Kōrd om kiwvi kabja ja rāwra wahhele joh-tund ja pitsitap kabja, kōrd om raud halwaste allapāsitu nink teep kabja tällale wigga, kōrd om rāwra naggel lihha sisse pēssetu, kōrd hobben ilma rāwutamata kabja kalle te pääl ärrapesnu. Kui wigga ei parrandeta, mes targa raudseppa läbbi rutto wõip sündida, siis ei jä lonkamine mahha, hot leika kümme tiro wälja. Mõnnikörd saap ka sest abbi, kui haige jallaga hobben mõnnes päiwas leh-ma sitta päle saisma pantas, sest kuiwa hobbese sitta pääl lät kabbi weel pallawambas.

Siin meie maal närritas seddawisi ni häste mõisa- kui tallohobbesid nink tettaš ka susäedmisega nink werrelasemisega ennamb kabjo kui häd, ehk kül kummastki arstimisest, kui sedda parrajal ajjal et-tewōetas, wõip abbi saia. Egga fewwaja kāiwa hobbese-lõikaja tiik tallorahwa külli nink tällu läbbi hobbesid arstima. Eina paigan mõistwa raudseppa ka sedda asja willand tällitada nink närrima mõnda hobbest tiro pitsitamise nink wäljalõikamisega ärra. Susäedmine tällitetas seddawärki. Eddimält tōuga-tas waiwa purrastiga taggumeste hämmaste serwa ärra nink siis aetas pikka hānnaga harri kurko, wallu wäljatistu. Kui se om sündinu, siis tettaš waiwa wäitsega päalmise mōkka sisse sissest poolt mitto ha-wa nink lastas suust werd. Saggede lõigatas ka fele alt kats kāsnahest wälja, mes Jummalast sug-guke ei olle asjanda sinna lodu. Ent mes hobbese

arst Jumala tahtmiseft nink nõwust holip! Wimate lastas weel kala soneft werd, nipaljo kui ennege tulley, sest kui perremees omma arstimise hinda peap masma, sis ta tahhap ka se eest midda nätta sada. Sedda ennamb arst hobbesega müllap, sedda surembas arwatas temma tarkust, sedda tullusambas temma arstimist. Rahwas tahhap arstimisega, kui hobbesel midda wigga om, sedda parrandada, ehk se läbbi eentullemat wigga terwe ajastaja päle hobbesel mant ärrakeelda. Kui küsitas: Mes hobbesel wigga? Sis kostwa: hobben ei sö ni häste, kui enne sedda, täl omma hamba ülle talwe pikkas jänu, werri om täl paksus jänu, sepärrast wajja hambid ärratõugata nink sunst nink kalast werd laske.

Tõtte om, et hobben aoti nirgi sögiga om nink teake ei tija, mes asja pärrast ta toito ärrapõllep. Sissti ei olle rässe ärratutta, kuis se tulley, et hobben fewwajal ni rõemaste ei tahha pikki olgi suhe wõtta, kui se päle mõtlet, et pois, se mõisa leiwas tallomehhe toido päle saap, pühhi aigo, kui mõisapoiß kapstaga zealihha söwa, et higgi otsa päält zilgup, pikki hambid tallo lāwma man agganaleiba jarrap. Kas se immes panna, et hobben fewwajal sure himmoga kuiwe hainu ehk olgi ei hara, kui ta eddimāst wilkati tänt torest hainu om maitseu, esfiärralikult, kui wanna haina tolmotse nink olle kopyitetu omma? Tark majjamees tijap sedda esste, et, kui ellaj parrembat om sanu, ta ennamb halwaga ei tahha leppi; tark majjamees kannap se eest hoolt, et hobbesel toid ülle talwe ärra ei rikku, zilgutab mõnnikõrd weidi sola päle, kui ta kuiwa toito hobbesele etteheidap, nink lodap se päle, et kui ellaj wärske haina päle saap, sögi himmo esste ellajale jälle kätte tulley nink aadrilastmist nink susaedmist ei tarwita.

Kes se wasta omma wanna jõnni fewwajastest

arstimisest tahhaks jälle ettetüwma, se olgo parremb waif. Sest figetargemb nõu, hobbeste nink mu koddooellajide mant pōddemist ärrakeelda, om se: Nnna omma ellajale talwel hāād kuiwa asient, kost lae alt tuul häste läbbikāip, ent ellaja päle ei puttn, tällita omma ellajat hōlega nink ärra pango tälle lijalt tööd päle. Kes seddawisi ei tahha omma ellaja eest hoolt kanda, selle hobben ei sa fewwajastse aadrilastmise nink susaedmise läbbi pōddemise eest tullemat fewwajani hoijetus, enge se om nisamma paljo, kui tõmbas perrenaine pühhapäiwal kerrikohe minnen undrukü alle pä nink mõtles se läbbi nāddala otsa henda wihma eest warjata.

Segipärrast ei wõi nimmitetuid arstimisi kuwi ärrapõlleda, nink neid figipoli tõlbmatas laita. Sest johhup mõnnikõrd, ehk kül mitte saggede, et hobbesel taggumetse hamba ei olle ätietasja päält ärrakullunu nink kottuside terrawa nukka pärrajānu. Ne lõikawa sissestpoolt kele sisse, wäljast poolt mutale libha sisse, tewa hobbesele haiget nink ei lasse täl süwma. Sedda wigga wōip pea ärratutta nink kui sõrmega hiljateste pärrakaet, lõikawat rutto neid kottusid kätte, kos hāmmaste wigga om. Ent se wasta ei sa sest abbi, et harrinu wißil nakkat suud sādema, sunst werd lastma ehk kele alt kāsnafeisi ärralõikama, enge om wīlland, kui terrawid hāmmaste nūtte wiliga õgwendetas, ni et hobben jälle ilma wiiggata wōip süwma.

Ka aadrilastmine om õigel ajal nink ütte ehk tõise wigga man wāga hā nink tullulik; ent aadrilastmise läbbi wōip ka suur kahjo sündida, kui sedda ilma asjata wanna harrinu wißil egga fewwaja ette wōetas, esfiärralikult sārastse hobbesel man, se ülle talwe nālga om nānuu nink toido puduse pärrast lahjas jānu. Mõnnikõrd wōip hobben ka mõistmata aadrilastmise läbbi ärralōppeda nink siin meie maal om sārane kōrd nūud ildaaigo weel sündinu. Se om

nüüd kats ajastaiga, sis olli Tarto makónna Roela wállan tallohobbeste sean kottuside muhho tõbbi wäljalulnu nink wald otse ütte hobbeselõikaja man, tedda kannawallas kutsutas, abbi. Ent mes abbi temmast sai? Ei mäsaste! Kattelkümnel wiel hobbesel last kannawal adert nink neist jäiwa wiis tütti seddamaid sünnasamma paika mahha, kos neide werri olli wäljajoostnu, nink ne tõise katskümmed olles nisamma hukka lännu, kui mõisaher es olles wahhele tulnu nink Tarto ellajaarstimise-koli man abbi otsnu. Kaunawal, ke kelega targemb olli kui kääga, teggi wiel hobbesel se läbbi otša, et ta mitte piute, ni kui sünnis, enge risti olli werrelastmise rawwaga sone sisse rajonu nink werresoont risti läbbilõnu.

Halle om nätta, et rummaluse nink pettuse läbbi siin meie ma tallorahwal ni paljo hobbesel, tõpra nink mu koddooellaja ärralõpwa, kea weel káwwa aiga neile olles wõinu hääd tetta; halle om ka nätta, et ne waese ellaja, kea innemist teniwa nink sündimisest surmani neile tööd teggewa nink neide pärrast waiwa näwa, mitte nipaljogi armo ei sa, et, kui nemma omman rassedan orjusen tõbbitses jäwa, neide eest mõislikul wiisil hoolt kánnetas, et nemma jälle jalgu päle sawa. Kalendriteggija, ke tallorahwast sõamest armastap nink pühha kirja sõnna pärra ka ellajide päle hallestap, kea Jummalast meie kaswus nink tullus meie wõimuse álla omma pantu, om sefünnatse kirja läbbi tabtnu neide silmi ülesawwada, kea nädden ei näe, nink neide kõrwu ülesawwada, kea kuulden ei tule, nink pällep kiti, kea sedda luggewa nink tõttet ärratundwa, et nemma sedda parrembat teedmist nink tundmist, mes nemma siist omma lõidnu, mitte rättikun ei hoia, enge kaswu päle wäljaandwa, et nemma sedda künalt, mes neile pälama om láüdetu, mitte wakka álla ei panne, enge küünle jalla päle, et se kigile paistap, kel walgust

wajja om, et ka ellajide arstimise polest meie maal tarkus nink mõistus nakkas weert wõtma nink eggauts majjamees, ellago ta linan eht maal, kui tal ellaja arstimist wajja om, sárast meest appi kutsup, ke Tarto ellaja-arstimise-kolin om wäljaoppatu, eht kui sesuggust ei olle saia, ennembe essi Tarto lina láás abbi otsma, kui neid wannu tarfu mannu toma, kea omma winaga nink solaga, omma tubbaka nink püssa-rohhoga, mes nemma fige eddimált küsiwa, essi henda ülespiddawa, ent ellajile ennege kahjo teggewa. Kel kõrwu om kuulda, se kuulgo!

Dr. Unterberger,
Tarto ellaja-arstimise-koli prohwésser.

Tarto uniwersiteti wiekümne ojjastaja lõppetuse rõemo-pühha 12. Tezembril 1852.

Kui johhus, et üts eht tõine teie seast, arma luggeja, Tezembri kuul 1852. kats náddalat enne Saks-pühhi Tarto linan olli, sis ta om tõtteste immes pandnu, et liin tol ajjal paljo rahwakamb wäljanáut kui muhawal, nink et ni paljo omme nink wõerid ulitsid möda liifman olli, kui funnage jaarmarko ajjal. Rede hõmmungul, 12. Tezembril, nátti suur rahwa sum Saksia kerriko pole liifwat nink uniwersiteti majjast tulluwa ennamb kui sadda Saksia uhkin kullaga tiiktu rõiwin, mõel pusan nink kolmenurgaline kúbbar pään, pariwiis wälja nink kániwa ka kerriko pole minnema. Teie nággite neid kerriko láwwest sisseminnewat, ent teie essi es julgu pühha kotta astu, sest et se olli jo Saksu táüs láwwest altarini. Ent wäljastse saite teie nátta, et Jummalat koddas sissest wáega illusaste puiega nink ósssega olli wäljaehhitetu nink et ilmaarwamata paljo künnlid ol-

liwa pallama ländetu nink kiik uhkeste nink kauniste wäljanäüt. Lāwwe een fulite teie sedda sōant ligutawat fori-laulo, minnaga jummalaoorjust allusteti, ent sest källist, wāggewast juttusest, mes ferritorahwas pühha tähhelepandmisega sōamete wōttiwa, es sa teie mārastegi tundmist ehk tähhendust. Teie ti-jate jo, et sest ajjast, kui pühha apostli wōerin kelin Ewangeliumi sōanna kulutiwa, sesamma wāggew Jum-mala sōanna kike rahwa sean ilma pääl eggäüttele omman kelen oppetetas.

Ent seni kui teie ferriko lāwwe een sārastid mõttid omman sōamen kuddute, om jummalaoorjust Saksia ferrikun otša lõpnu nink ferriko rahwas lāt säält jälle uniwersiteti maia taggasi. Mitto sadda innemist ruttawa sinna sisseminnuma; ent ehk kül armsa māngo nink laulo wiisi uniwersiteti majjast ka teile kōrwu kostwa, siski ei julgu keake teie seast sisseastu, sest teie arwate õigusega, et säält ennege no õmma tokkotulnu, kea sinna õmma kutsutu ütte källist pühha piddama, kellega teil middake ei olle teggemist. Nink kunna sinna, armas mamees, ommete sedda keelt ei mõista, mes säälsissen parhilla kõnneltas, sis tahhap kalendriteggija sülle kiik ärraselle-tada, mes asja pärrast se rōemo-pühha petas.

Jo säitsmesjaa ajjastaja eest naskiwa innemise ärratundma, et se, ke tahhap ilma pääl omma tööd nink ammetit nidade tällitada, et sest ilmale nink kaasinnemisele õiget kaswu saas, süggawambat tundmist ilmalikun nink taiwal kun asjun peap nõudma nink otsma, kui päält nätta rahwa sean om lõida. Et nüüd jummalasōanna oppetaja, kohtowannemba, arsti nink mu ammetimehhe, keddi ilm tarwitap, et rahwa ihho nink henge eest saas hoolt kōnnetus nink rahwa põlli rahhun nink õnsalikun ellun eddesisade-tus, sis kutsiwa eddimält Italia maal, kos wanna tulus Roma liin saisap, nink päle to ka muil Cū-

ropa mail targa nink jummalapeligliko wallitseja kuulsaid nink taru mehhi ütte ehk tõise lina totko nink palgasiwa neid se tarbis, et nemma nori mehhi hēne ümber koggus nink neile figin asjun, mes neile neide tullesatse ammeti tarbis wajja olles, op-pust ānnas. Sārastse kōli kutsuti uniwersitetis, uni-versiteti oppetajid prohwebris nink opjid tuddentis. Saksamaal sieti eddimāne uniwersitet Praga linan Pōmi maal 500 ajjastaja eest, nink 100 ajjastaja eest Moskwa linan Wennemaal. Kui Rootsi kun-ningas Rustaw Adolw Liwlandi ma ülle wallits, sis mõttel se wagga kuningas sōamelikult se päle, ka siin meie maal koliasja parremba kōrra päle sa-ta. Tol hawal olli meie maal halle luggu kül, sest se olli se libbe aig, kos Rootslase nink Pola-kese meie ma sissen 24 ajjastaiga sõddisiwa. Mes mõet pärrajät, sedda häet tulli ärra. Mitto koggodust olliwa ilma oppetajata, nink se olli weel õnnes arwata, kui ülle nelja fihheltuna üts ferriko-oppetaja olli. Kuningas Rustaw Adolw püis sedda hädda ärrakeelda, mes rummalusest, roppust ellust nink säedmata ellotōrrast suggenep, ni kui nõggese nink ohhaka kiwuiunnikust suggenewa, nink wōt sedda nõuwo, figin paigun, kon wajja olli, lastekoli säeda, nink se man olli Riia piiskop temma tuggi nink hä kāsfi. Ka siin Tartun säed kuningas tol ajjal uni-versiteti, ent kui temma Saksamaal sōan olli 1632. ajjastajal omma henge heitnu nink temma pärrantulejide Rootsi kuningide ajjal jälle wastsest sõdda meie maal wäljatulli nink katt nink nālg rahwast ärraneeld nink waeses pärratus teggi, sis es püsi ka Tartu uniwersitet ennamb kōwwa. Hädda aije proh-webrid nink tuddentid Tartust wälja nink 1700. ajjastajal es olle tast uniwersitetist ennamb nimmegi tutta.

Kui päle to meie ma Wenne Keisri Peetri I.

wallitsuse älla saije nink temma nink temma pärrandajide ajjal jälle naffas kostuma, sīs wõt Keiserina Katarina II. koliasja pärrast figest wäest hooft kanda. Minnewa süggise sai 57 ajastaiga, et se suur Keiserina õnsaste siist ilmost ärralahku nink temma poig, Keiser Pawel I., aujärje päle saije. Ka temma nõuwo olli, koliasja eddesifata nink nimmelt Tartu universiteti jälle ülesäeda. Ent enne kui temma sega korda sai, kuts Jummal tedda ärra. Temma järgmine, Keiser Aleksander I., wõt sedda nõuwo jälle üles, nink ni kui Salomon Jerusalemin templi ehhit, mes temma essa Tawit Jummalale olli towotanu, ni ehhit ka Keiser Aleksander Jummalale ärwus tarkuse kōa Tartu linan, mes temma õnnis essa keiserlikust armust meie male olli lubbanu kinkida. Üts ajastaig pärrast aujärje wõtmist and Keiser kasku, Tartu universiteti jälle ülesäeda. Kigetargembid mehhi kutsuti ossast wõderilt mailt kōkko, kea kiit sedda piddiwa oppetama, mes kerrikooppetaja, kassotundja, arsti nink kōliwannemba peawa mõistma, et nemma omma ammetit Jummalale ärwus nink lähhämbide tullus wõiwa piddada. Nink se tarbis om paljo ennamb wajja oppi, kui sinna, armas tallomees, mõtlet. Sest se tarbis, et sinna essi waas ristiinnemises saat, et sinna omma majja jummalapellusen wallitses, om kül wõlland, et sa pühha kirja oppit tundma, ni kui se neist kelist, mes pühha prohwetit nink apostoli kōnneliwa nink kirjutiwa, sinno keelde om ümberpantu; nink et sinno heng saas õnsuse te päle juhhatetus nink se päle walmistetus, patto wasta tappelda nink se ülle wõimust sada, se tarbis om wõlland, et sa omma lauloramatut hōlega prugit nink omma waimo sõamelikun palwusen Jummalale pole üllendat; ent kes muud peap oppetama nink juhhatama, et nemma Jummalale laisis saasse, kes Jummalale sõnna õigede peap jaggama kui elloleiba

fige neile tubhandile, kea temma hōle älla omma pantu, olgo nore ehk wanna, waese ehk rikka, kes henge kostotust peap wima neile, kea haigewote pääl puhkawa nink hāwwa were pääl saisma, — se peap tõistwiisi ollema walmistetu nink wäljaoppatu omma rasseda ammeti tō päle. Se peap prohwetide nink apostlide oppusid luggema nink ärratundma neide omman kelen, et temma selgeste ärramõistas, mes nemma omma tahtnu kullutada; se peap teedma, kuis wannal ajjal luggu om olnu kristliko kerrikuga nink kerriko säedusega algmises täämbatse päiwani; se peap ristioppuse põhja nink lomu selgeste ärratundma; se peab innemise sõant nink mõttid läbbi ja läbbi ärramõistma nink teedma, kuis ta Jummalale sõnna peap pruukma, et se wõis tullulit olla oppetamises, nuhtlemises, pärrandamises, karistamises õigusen. Sepärrast ärgo saga ka paljo oppetajis, ni kui pühha apostel Jakkop ütley (3,1), enge eggauits piddago melen, kuis ne mehhe, kelle kätte oppetaja ammet om usulu, mitto ajastaiga se päle omma kullutanu, et nemma ussu põhja kätte saas nink hengekarjuse ammetit nidade oppis piddama, et karri rōemoga nink henge tulluga karjuse jälgi pärra tōnnis. — Sesamma luggu om arstiga ka. Ehk kül tallorahwas paljo arstist ei hōli, enge tōbbist kōrd Jummalale hōolde jättap nink temma pärrast kät egga jalga ei tōsta, kōrd säält abbi otšip, kost abbi ei olle lota, se om targa ehk nōija man, ke rahwast pettap, — siiski tujap ka tallorahwa sean ramato-mees pühhas kirjast, et Issand om arstirohtusid ma siisest lonu nink et mõislik mees neid ärra ei pōlga (Sirak. 38, 4), nink om ka mõnni tallomees kuulda nink tutta sanu, et wäljaoppatu aesi Jummalale abbiga mõnda tōbbist om terwuse mannu awwitanu, kelle ello eest keake ennamb tengagi es olles paktunu. Ent mes peap ka särane mees opma, enne kui ta

tohtris saap nink arsti ammetit tohhiy hénne päle wötta! Temma peap innemise ihho nink ello lomu läbbi ja läbbi ärratundma nink sepärrast kolu innemise lehhast kiik luid nink sonid, kiik liikmid nink fiskefonda läbbikaema nink holega tähhelepandma, kost wiggast üts ehk tõine többi teggines, peap mitto ajjastaiga klinifun nink lazaretin opma kiiksuggutšid többesid arstima nink om se man ärraprominu, mes abbi üttest ehk tõisest rohhušt saap, kel Jummal sūt-titamise jõudo om andnu. Ni kui üts ferrikooppetaja Jummalast om säetu koggoduse hengerajuses nink koggodus tedda peap armoga wastawõtma nink kuuldma, nisamma om ka arst Jummalast sinna pantu, kos ta ammetit prugip, nink Jummal tahtmine om, et tedda peap appi kutsutama, kui keake temma lähhämbist többistes jääp. Ent ferrikooppetaja nink arsti peawa ka mitto keelt opma nink mitto ramatut läbbiluggema nink pähhä opma, enne kui nemma ammeti päle kõlbawa. Siski om tarkust nink tundmist ilma pääl nink ramatuide sissen wõlland weel, mes ei oppetajat, ei ka arsti ei puttu, ent mes jälle mu ammetimehhile wajja om, nink mes nemma ots-wa nink pärranõudwa. Kes jö'wvap sedda kiik siin lühhidest ülesnimmitada, mes ilma pääl oppitas nink oppetetas; wõlland om, kui sedda ütse, et ka figetargemb iks weel peap opma, nink keake ei wõi kitta, et ta fige tundmise pöhja om kättelõidnu; ent mes ta lö'wvap, se kiik awwitap Jummalat parrem-bide tundma, tedda kitma nink temma tahtmist teg-gema, nink toop innemisele ka ilmlikut tullu nink õ'ne. Rae tomimäe pääl sedda honet, kos ilma-nupputa torn pääl om, kost taiwa tähti kaetas nink neide liikmist tähhelepantas nink mõedetas, nink kos taiwatundja mehhe ettefulutawa, mes taiwa külle saap sündima nink nättawas ilmuma, kos ka päiwa nink ku mudutamise nink warjutamise tünni nink

minnuti päle omma wäljarehšendetu, ni kui sa timma-hawatsen kalendrinke lö'wrat ülespantu ollewat nink mes kiik ni saap ollema, kuis kalendrin terwe ajjast-aja päle om ettetähhendetu. Säääl honen om jo mittund asja taiwast nink taiwa tähtidest oppatu nink oppitu, mes sul weel tundmata omma, nink mes sinna kui tallomees ei sa ka ello ean tutta sama, nink säääl oppetap ennege üts mees pari abbilistega, nink ei oppeta mund middake, kui säratšid asju, mes taiwa külle sündiwa. Ent kos om se kiik weel, mes ma pääl nink ma al sünnip, mes innemiste nink mu loodasju man om tähhelepanna!

Et nüüd siin Tarto linan wõimalik olles, kiik tarkust oppi, mes eale innemise omma wäljamõttelnu nink päiwa ette tonu, sepärrast kuts õ'nneis Keiser Aleksander tarku mehhi šia kolkko, nink ne oppetawa neid nori mehhi, kea Piwlandimaalt, Gestimaalt nink Kuramaalt, päle to weel ümbrezõri Bennemaalt nink wiimfelt ka muijalt ilma päält šia tulleswa kuuld-ma nink opma, mes neil neide mitmasuggutšide am-metide poolt wajja om. Siin om Keisri Aleksandri arm õtse kui ütse wastset lätet awwanu, kost tarkus wäljakeep, nink šia tulles eggauts, ke káwwebabe ei küni, omma annumaga sedda wet ámmutama, mes temma tundmise janno kistutap. Neide wiefümne ajjastaja sissen, et wastne Tarto uniwersitet šaisap, omma 5980 noort meest siin oppuse gl olnu, nink neist omma 550 tuddenit ferriko-oppetajis säetu, 1045 tohtris, 394 aptekris, 592 adwokatis, 690 kohtowannembis, 620 koliwannembis, 128 prohwe-sis, 238 pälikuis šanu. Parhilla omma 676 tud-dentit oppuse al, nink 52 prohwešsert oppetawa neid mitmasuggutšin tundmise asjun. Eggauts noormees, ke allamban kolin ni paljo om opnu, et temma tud-dentis kõlbap, wõetas uniwersiteti wannembist wasta nink pantas sedda opma, mes temmale temma tulleswa

ammeti päle wajja om. Sepärrast omma noremehhe figist satustist, nink ei mitte ütinda surest suggust, Tarto uniwersiteti pääl olnu nink, kui Jummal neile opmise andid nink himmo om andnu, tublis ammetimehhis sanu, fea ilmale nink esihendale tullus omma ellanu nink hääd ellofõrda löidnu, nink nidade sedda tullu maitõnu, mes Keiser Aleksander selle surekõli läbbi om tahtnu meie essama päle wäljakälata. Uniwersiteti ülespidamise päle tullup egga ajastaja palio rahha, mes krono polest se tarbis ilmakeeldmata antas. Sedda näütap jo se uhke uniwersiteti majja üles, mes 1805. ajastajal ehhiteti, nink ne mu hone linan nink tomimäe pääl, mes uniwersiteti hääs omma säetu, ni kui klinikomajja, tähtetorn, kooljakamise - hone nink mu nisuggutse. Wanna ärrahäetetu tomikerriko müri omma ossast jälle ülesehhitetu nink sinna üts wäga kenna appar koddä walmistetu, kos uniwersiteti ramato-koggu saitsap nink ennamb kui 80,000 ramatut omma riolide päle üles-säetu. Sedda källist kaddonu Keisri Aleksandri mälletust peap temma pärrandaja, fe parhilla Wenerigi armastetu nink äwõustetu ülembwallitseja nink Keiser om, sesamma kõ'rra pääl nink püwõab sedda egga ajastaja omme armoandidega weel parremba kõ'rra päle sata, nink sesamma pärrast pühendawa kiik uniwersiteti wannemba, prohweeri nink tuddenki nink kiik omma nink wõera, fea mõdalännu wietümne ajastaja sissen siin omma wäljaoppatu nink suris mehhis nink ossast jo wannas nink hällis sanu, nink sia kottotulnu, sedda täambast päiwa, sest et täamba wiiskümmend ajastajaga täüs saap, kui Keiser Aleksander omma käega kirja pand, et Tarto uniwersiteti piddi säetama. Nink sest et kiik, fea se tarbis sia omma kottotulnu, kui ristiinnemise teedwa, et kiik õnsus tulley ülewäst, taiwa nink ma lojast, nink et kiik tõ nink kiik ettewõtmine peap sündima Jesuse Kristuse

äwõus nink temma rigi kinnitamises, sepärrast kogguwa nemma henda fige eddimält Jummalä koon nink Jesuse Kristuse altari ümber, selle awo andma, fe fige funningide funningas om, nink temma pühast sõnnast kuuldma nink sõamete wõtma, et kiik oppetamine nink opmine ka siin suren kolin muud ei pea sünnitama, kui Jesuse palwe täitmist: Sinu riik tulgo meile! Kerriko rahwa sean olliwa ka mehhe, fea wõerilt mailt nink linult olliwa sadetu, Tarto uniwersitetile terretamise nink õ'nesõudmise sõ'nnu toma, nink ne olliwa jo hõmmungul warra enne kerrikut uniwersiteti majjan rektori, se om uniwersiteti pämehe, een omme sõnnumid ettetonu. Se man es pudu ka meie makele sõnna, enge üts marahwa armastaja, Tarto uniwersitetin wäljaoppatu ammetimees, fe jo mõnda walgustawat nink rõemus-tawat makele kirja trükki läbbi om awwaldanu, pand ka sel päiwal ütte wäga kennaste wäljamõtteldu makele tennolaulo walmis trükkitu kui ütte ohwri andet tarkuse altari päle mahha. Kiik õ'nesõudja mehhe olliwa päle kerriko jälle uniwersiteti majjan koon, sedda juttust kuuldma, mes rektor olli ütlemän, fe kuuljile ärrasellet meie sure Keisri armohoolt uniwersiteti eest nink neid kaddonuid prohweeserid mället, fea siin surekõli man omma tööd tennu nink waiwa nännu nink ossast ammo jo häwwan hengawa. Ni-pea kui rektor omma juttust olli lõppetanu, kuulti wastsest jälle mængimeeste nink pillipuhkjide häält, nink päle to aste üts prohweeser ette nink kulut neide tuddenkide nümme, fea figeparrembid kostmisi prohweeseride küsümiste päle oppuse asjun olliwa kirja pandnu nink se eest eggäüts fuld äwwoselle sanu, mes 50 hõbberubla tük mäsap. Särane selg ei mäsä tuddenkile mitte se rahhahinna pärrast. mes ta wäärt om, enge se rõemo nink äwo pärrast, et

temma om jõudnu, omma opmise läbbi tige tarkuse määrale lähhünedä. —

Kui suren uniwersiteti majjan sel päiwal pühha olli ärrapetu, sis läts kiik koggodus lõunapiddule, kos kiik ne mehhe, kea noren ean surekoli pääl olliwa koon olnu nink sõbralikult üts tõisega läbbikäinu, ent päle to mitto ja mitto ajjastaiga sugguke es olle kolkoputnu, nüüd üts tõist wannan ean nink hällin hiusin jälle nätta saiwa nink sest kottotullemisest sõamest rõemustiwa. Nink kunnä nemma henda sest woiwa fitta, et nemma sedda tarkust, mes nemma Tarto surenkolin omma lõidnu, häste omma pruutuu nink paljo üts tõisele woiwa juttustada sest õnsusest, minka Jummal neide tööd nink waiwa om õnnistannu, sis tahhame ka meie neide rõemsaft kottotullemisest nink lustilikust lõunapiddust neidega rõemustada nink neidega üttelisi waimun jodawawina klasi kolkolüwa nink hõigata: Jummal õnnistago Keiserit!

Seni om õddang kätte tulnu nink pimmedus kattap maad nink ilma ümberjõri, muud kui Tarto lina ulitsin om õsel päiwawalguš nätta, ni et eggaütte innemist, ke wasta jõhhus tulleswat, káwwest ärratúnnet. Kiik liin õrretap tullesfirren nink kiik lina koddaniko pandwa rõemuga aknide pääl küünlid pallama sel uniwersiteti rõemopäiwal, sest uniwersitet annap neile leiba nink uniwersiteti läbbi om Tarto liin tutwa nink kuulsa ülle tige Wennerigi nink ülle temma piri ka kaugele male. Sepárrast passawa lambi, lamp lambi kõrwal, tuhhande-kaupa ratuse pääl nink ratuse ümber, alt treppist torni otsani, nink kiik majja turru pääl allumest kõrrast päälmetse kõrrani nink kiikwifild olliwa nidade tullelampega wäljaehhitetu, et üts mamees, ke henda laulomehhes kittap, sest asiast kirjut: „Sel kõrral liin ni walge nái, kui kirri lugge wõis.“ Se rõemustaw nink uhke tulleswalguš ülle tige lina piddi õtse kui tünnistust

andma sest, et kiik Tarto liin hiilgay nink õrretap tarkuse walgusest, mes om wäljakállatu ulitside päle, kos eggauš targaste omme jalgu wõip säeda, et ta kõrwale ei astu nink pimmedusen hukka ei lä.

Ent näts! mes ta sárane om, mes kallaturrust jõgge mõda kiikwifilla pole ligup nink säält kurra kát ratuse pole üllestánap ni kui üts tulleswolas, rahwasum kui must joon sisen? Ne omma ne tuddenti, kea parhilla weel uniwersiteti pääl opman omma, nink suur parw wannu mehhi sean, kea omman noren ean ka tuddenti omma olnu. Nemma tulleswa parina, paar sadda tulleswaklit mõllembil polel, ommale alama materile, se om uniwersitetile, kui omma kásuemmale nink üllespidajale, rõemsaft tennolauso laulma. Turru päält kánap tuddentide parw tulleswaksidega häd kát sisse nink jääp sure uniwersiteti majja een saisma. Uniwersiteti majja een páliwa 1852 tullelampi nink táhhendiwa seddawisi joostwa ajjastaja arwo, nink lampe een olli üts malitu pilt kinnitetu, kost tulli ni kui klasiš läbbipaisise, et kiik selgeste nátta olli, mes sinna päle olli malitu. Säält saís üts raudrõiwaga kattetu neitsi, raudkubbar pään, hään káen raudotsaga odda, kurran káen kilp, nink temma ümber mitmasuggutse nõu-riista, mes kirjandõudjile nink tarkule neide süggawa juurdlemise man wajja om, nink neide ülle laugley Wennerigi kátte pága aadler wäljalaotetu siwuga nink taiwast paistap päiwlik omme hiilgawa kuldjoniga päle. Se neitsi táhhendap wannana Kreka nink Roma rahwa wiš párra tarkuse jummaliko kuuju nink se pildi läbbi selletetas árra, et Wennerigi Keisri wallitsuse al tarkus rikkalikult nink rahholikult ellap nink wõip omma asja ajjada jummaliko tõisiduse walguse al. Kui tuddentide parw pildi ette saisma jäi, sis láts üts wággew laulohõlli ennamb kui poletuhhandest felist taiwa pole ülles. Paulowiis olli pea ni kui ferrikolaulowiis, siiski rut-

tumb nink rōemfamb. Se laul mannitsep noort rahwast, omma aiga targaste nink rōemfaste pruuti, sest et elloaig rutto mödalät, nink neide mäletust pühhas piddada, fea tarkuse nink õiguse te pääl eddesiminnen jo omma uinonu; sõ'wvay õ'ne nink figgidust neile kottusile, kos tarkus ellap nink ligup, nink neil meh'hile, fea sedda pärranõudwa, hoitwa nink lähhäm'bide tullus pruutwa, nink eßiärralikult sülle, kelle kaitse al tarkuse nõudmine häste eddesilät. Nipea kui laul olli ärralaultu, siis läts kiik parw tullemat'lidega sure turru päle taggasi. Seni kui tulli weel pälli, lauliti weel ütte ja tõist tutwat rōemolaulo nink kiik mu linarahwas saisiwa ümbrezõri nink kaisjewa rōemfaste päle.

Migo möda jäwa lina ulitse waiklikumbas. Siin nink sääl kuultas mõnnest majjast, kos weel tulli afnist paistap, hõiskamist nink laulmist, kos wanna sõbra omma kottjohtunu nink nüüd omma nore ea rōemo päiwi mäletawa. Ulitside pääl nink maiju een nink sissen omma küünle nink lambi ossast ärrakistunu nink tähetorni päält tominäel paistap weel üts wallus täht, kunstlikult mitmakarwalisist tullesjoontest kottosäetu, kui üts rahhotäht lina päle mahha, kos rōemopiddaja aigomöda nakkawa hengamise assent otäma.

Tõisel päiwal teggi üts wäga tark nink kulus prohweßser, fe meie surekoli pääl taiwatähte tundmist oppetap, uniwersiteti majjan juttust nink kulus Jum-mala immetekku taiwatähte man, ni paljo kui targa omma pärrajuurdlemise läbbi omma jõudnu wälja-selletada, nink kui temma juttust olli lõppetanu, aste üts tõine tark nink kulus taiwatähtetundja, fe õige nimmelt meie rōemopiddo pärrast Peterpurist olli fia tulnu, ette nink tennas wäga kauniste säetu sõame-liko sõ'nnuga meie uniwersiteti wannembid, et nemma ni armsaste nink ni ausalikult wõerid olliwa wasta-

wõtun, ent ka se eest, mes temma eßi nink mitto tubhat meest ommal ajal siin surekoli pääl olliwa häd sanu, nink mannis noort rahwast, fea parhilla surekoli pääl opwa, omma aiga targaste pruuti. — Ja, tigerohkembid nink armsambid sõ'nnu saime neide suust kuulda, fea omme mõttid tigeennambaste taiwa tähtide pole käändwa! Andko siis ka se, fe omma wäggewa käge neid tähti taiwa külge om pandnu nink aujärje päält wallitsep, mes kõrgemb om kui kiik taiwawäe, andko figewäggewene Jummal neide meeste sõnnule, mintaga nemma uniwersiteti rōemfat figginemist sõndsiwa, omma kinnitust nink wõtko sed-da kōli omma hoio alla, mes ka teile, armas tallo-rahwas, ni paljo häd sünnitap nink weel eddispäide saap sünnitama, ni et kalendriteggija arway teie mele pärrast tēnnu ollewat, kui ta teile ka teedmist nink selletust annap neist asjust, mes 12. Tezembril 1852. Tarto linan sündsiwa. G. M. S.

Üts tark õigusemõistmine.

Saremaal élli ütstõrd üts tubli talloperremees. Ka säratsel johhup mõnnitõrd pudus kätte. Ni pididi ka temma ütstõrd tõise küllamehhe käest 8 wakka rōa-sement lainuses wõtma. Tõine es kela ka suggute, awwit tedda hä melega nink mõttel, et särane tõwwa nink õige majjapiddaja ka õigel ajal ausaste saas wõlla ärramasma. Ent rikas perremees kōli äkkit-selt ärra nink jät majja pojja kätte. Poig es olle laddonu eßsa saarnane nink sest et sest wõllast teake mu es tija, kui poig ütfinda, siis tulli norel perre-mehhel se kurri mõtte, sedda wõlga ärrasallata nink wõllanõudjat petjas nink kawwalas kassuotsjas sõi-mata. Tõine läts kaibusega tohto, nink sest et kum-magi riomehhe omma sõnna päle saisma jäiwa nink

kellele tunnustajat es olle abbis, sis olli kohtul kül rässe õigust mõista. Ent wimate üttel kohtohér: Leppige, latse, ärra. Sinna, noormees, mäsä 4 wakka ärra, nink sinna, wõllanõudja, jätta 4 mahha nink jä 4 wakkaga rahhu. Noormees olli seddamaid walmis se päle leppima, ent tõine es mõista se päle middake kosta, enge oigas wäga rassedaiste nink last päd lonti rüna päle, ni kui olles täl suurt sõame kurbust kánnatada. Sis üttel kohtohér tälle äkkitselt: Oll rēemsa, sōbber, sa saat omma 8 wakka kiit tawwēste kätte; sest ma tūne sinno wōlgase nāust nink sōnnust, et ta ni rutto walmis olli omma wōlga pole wōllaga tassuda, ärra, et ta sinno wōllanõudmist tijap õige ollawat. Noormees es pāsse kohhegi, tūnnist hāuga omma südi ülles, mas omma eēsa wōlla ilmarasta-pandmata ärra nink üttel kohtohērra wasta: Mäsa hērra tarkus lāt ommete minno tarkusest mōda!

Mōista ärra, luggeja, et pettus pettap, õigus õgwendap, nink et warga kawwalus ei jō'wra kohto-mōistja tarkuse eest saista.

Welle arm.

Kui minnewal ajastajal nekrutid wōeti, tulli üts waene sullane pois, Märt nimmi, oppetaja mannu nõuwo pällema, kas täl peas lubba antama, omma sōssaramehhe Jürri eest sōtta minna. Temma kit hēnnel südda kurbusest passawat nink sedda ei jõudwat nätta, kuis sōssar dōd nink päiwa omma meest taggaiksey nink omma wāiko immewa latsega ütsinda pārrajāap. Minnu ei olle kellele asja, üttel Märt, ent Jürri om naise toitja nink latse üllespiddaja, kuis sis temma peap ilma päle minnema nink om-matšid mahhajātma, nink minna pea kōddo jama laiskust piddama nink wāllatust teggema. Oppetaja mannu tedda ligutetu sõamega, et wāemehhe ammet

meest nõ'wray, se surmale jō'wray filmi nätta nink et Jummal eēsi hēnnel sāratsid sõamehhi wōljawal-litse, kea sedda rassedaiste ammetit jõudwa tallitada. Märt kōste, et täl kolist weel selgeste melen om, kuis ristiinnemine peap ellama nink koolma, nink et ta ilmlikuist asjust middake hēnnel parrembat ei him-musta, kui sedda armo, et täl lubba saas, sōssara-mehhe eest sōtta minna. Kui oppetaja nāggi, et Märt sedda asja mitte kerge melega ette es wōtta, enge kui Jummal waimust juhhatetu nink kristlikust armust aetu, sis es kela temma henda poolt, enge d'nnist temma ettewōtmist nink tällit temmale kiit neid kirju kätte, mes nekruti kēst küssitas, kui ta tahhap tōise eest sōtta minna. Kui wāllan jut wāl-jatulli, et Märt tahkse Tartu minna henda nekrutis pakkuma, tulli üts rikka perremehhe poig, Kaarl nim-mi, temma palwele nink pak tälle 100 hōbberubla, kui ta temma eest lāasse. Kül olli se üts hā tūt rahha waesel sullasepoisil! Ent Märt es lasse sēlle rahha pārrast hēnnega kōnneldagi nink üttel: Kui ma armust omma sōssara nink temma wāiko latse eest sedda rāssēt teed es wōttas kōndida, rahha ah-muse pārrast ma joht es lāas. Nink Märt lāts nink es kawwatsegi, et kange külm nink tuist olli, es wāssä ärra neid 50 wersta Tartu lina minnen, lāts rōemoga nekruti-wastawōtmise kōmissiōni ette nink pāllal omma sōssarameest wāllale. Tedda wōeti sāduse pārra tōise eest wasta nink Jürri kāand om-ma naise nink latse mannu taggasi nink d'nnist sedda heldet hāteggijat, ke henda eēsi ärraand, et temma sōssar es saas ommast mehhest nink sōssara lāts om-mast essast nink üllespiddajast ärralahhutetus.

Tōttelikult, Märti armoteggo näütap ülles, et temma aposili Jani sōnnu ei olle ilmasjanda opnu, ke ütley (1 Jan. 3, 16.): Sest olleme armas-tamist tundnu, et Kristus omma ello meie

eest om jätnu: nink meie olleme wõlgo, welliste eest ello jätta. Saatto siis ka Jummal tedda armoga eddesi se te pääl, mes ta essi hēnele armust om ärrarallinn. Nink tui ta peas omman wastfen ärwosaisusen Keisri ja essama eest surma siisse minnema, siis saap temma man Issanda sõnna töttes sama: te omma ello ärrakaotap minno pärrast, se saap sedda leidma.

Namato fulutaja.

87. Kaunid wastfed lustilikkud rõmu laulud nink üts illus ennemuistne jut. Wäljaandnud Joh. Schwelle. 44 lehhel. 8. Tartun. Laakmanni kirjadega.

88. Teadaandmised wõera made, merrede ja merrefarede peäl sündinud asjadest. Üllepännud saksa keelest mafeelde Umbria. Gessimenne jaggo. 80 lehhel. 8. Tartun. Laakmanni kirjadega.

89. Jõseenese läbbifatõmissist Jummala laste õiguõse pärrast. 22 lehhel. 8. Tallinas. Lindfors'i kirjadega.

90. Head õppetused ristirahwa ellamissest; keigeüllemast õppetajast. 18. lehhel. 8. Tallinas. Lindfors'i kirjadega.

91. Rutta ja peasta omma hinge. 36 lehhel. 8. Tallinas. Lindfors'i kirjadega.

92. Kolm risti Kolgata mäel. 18 lehhel. 8. Tartun. Laakmanni kirjuga.

93. Kolmekordne nõör: õppetus, tootus, palwe, pühha kirja salmidest igga päwa peäle aasta ümberringi. 172 lehhel. 12. Tallinas. Lindfors'i kirjadega.

94. Ellikesed ehk mitmed ja mitmesuggused laulud Marahwale. Gildemann. 99 lehhel. 8. Pernus. Bormi kirjadega.

95. Wõnne wastse woimolikko laulo, essiärralikkult fotun, ütsinda ehk muidega koon ollen, luggeda nink laulda. 252 lehhel. 8. Tartun. Mattieseni kirjuga.

96. Marahwa Kalender ehk tähtramat 1853. aasta peäle pärrast Jēsusse Kristusse sündimist. 64 lehhel. 12. Pernus. Bormi kirjadega.

97. Maa-rahwa kajuline Kalender ehk Tähtramat 1853.

aasta peäle pärrast meie Issanda Jēsusse Kristusse sündimist. 64 lehhel. 16. Tartus. Laakmanni kirjadega.

98. Karrometsa Aldo kõnned marahwale. II. Rahho mae Hans. 27 lehhel. 8. Tartus. Mattieseni kirjadega.

99. Iggapäwased süddame juhhatamised mailma kõrbest läbbiminnes iggawesse hingamisse male. 372 lehhel. 16. Tallinas. Lindfors'i kirjadega.

100. Gesti ma-rahwa Kalender ehk Tähtramat 1853. aasta peäle pärrast meie Issanda Jēsusse Kristusse sündimist. 64. lehhel. 16. Tallinas. Gresseli kirjadega.

101. Tallina ja Tartoma kiriko lauloramato laulowisid. 38 lehhel. 4. Rijas. Deutsch'i kirjadega.

102. Ueste ehitud Paisto kiriko pühhitsemisse-pühhamällestusfeks. 4 lehhel. 8. Tartus. Mattieseni kirjadega.

103. Gesti marahwa Kalender ehk Tähtramat 1853. aasta peäle. 85 lehhel. 16. Tallinas. Lindfors'i kirjadega.

104. Teejuhataja ämma kooliliste õpetuse juures. 88 lehhel. 8. Tartus. Laakmanni kirjadega.

105. Tarto Alma materile wiefümne aasta lõppetusse rõemopühhal, sel 12. Teetsembril 1852. 15 lehhel. 4. Tartus. Laakmanni kirjadega.

106. Gesticirahwa Kalender se 1853. aasta peäle. 80 lehhel. 8. Peterburis. Winhöferi kirjadega.

107. Marahwa Kalender ehk Tähtramat 1853. ajastaja päle. 36 lehhel. 8. Tartun. Mattieseni kirjuga.

108. Piibli katekismus ehk meie Lutterusse usso katekismusse õppetus. 140 lehhel. 8. Pernus. Bormi kirjadega.

109. Piibli katekismus ehk lühhike ja selge õppetus küssimiste ja kostimiste sannadega Piibli ramatuft. 212 lehhel. 8. Tallinas. Lindfors'i kirjadega.

110. Snne Tuffat ehk Willem Reiwalbi nore põlwe ellopawad. 28 lehhel. 8. Pernus. Bormi kirjadega.

111. Piiblist wallitsetu tunnistusse pāoppuse lastele eddimäse lawwale kāmisse mälletusfeks. 292 lehhel. 16. Tartun. Laakmanni kirjuga.

112. Uus A B C = ramat (Wändra õppetaja kirjotud). 32 lehhel. 8. Pernus. Bormi kirjadega.

113. Jēnowewa, üts wägga armas ja halle luggeminne. 22. lehhel. 8. Pernus. Bormi kirjadega.

114. Wõnno kihheltõnna koolijide mälletusse nink fautte wastse mattusse õnnistamisse päiwal. 8 lehhel. 8. Tartun. Mattieseni kirjuga.

115. Jutlus, mis waene farjane tühjas lanes 15. püh

hap. pärr. kolmaino Jumm. pühh. 1848. ommas kirjitus teinud. Teist korda. 16 lehhel. 8. Tallinas. Gresseli kirjadega.

116. Koliramat. Gessimenne jaggo. Lühhikenne õppetuse õigest kirjotamissest. Toine jaggo. Arvamisse ehk rehtendamisse ramat. 238 lehhel. 8. Tartus. Laakmanni kirjadega.

117. Õppetus pühast ristimisest, mis 200 aasta eest õnnis ussomees Skriwer saksa keles on ülespannud. 46 lehhel. 16. Tartus. Mattieseni kirjadega.

118. Teine Sioni-Paulo-Kannel ehk 315 uut waimolikko laulo kolmaino Jummala auuks ja ristifoggodusse kasuks. 235 lehhel. 8. Tartus. Laakmanni kirjadega.

119. Jaggapäwa palweramat. 30 lehhel. 8. Tallinas. Lindforsti kirjadega.

120. Paar sammokest rändamise teed. Üks elopuu küllest nopitud mällestuse leht. 48 lehhel. 8. Tartus. Laakmanni kirjadega.

121. Berli-ramat ehk lühhikesed waimolikkud mõtted, kel ellowäggi sees on. 26 lehhel. 8. Tallinas. Gresseli kirjadega.

122. Ma-rahwa Kalender ehk Tähtramat 1854. aasta peäle pärrast Jesusse Kristusse sündimist. 32 lehhel. 16. Bernus. Bormi kirjadega.

Minnewal ajastajal (1853) ei olle Tartun, ei ka Wörrun Mikhle ladel omma-kaswatetu ellajide eest tallorahwal, ni kui nüüd jo mõnni ajastaig olnu, rahha kingitust sanu. Tartun peti ladet sekörd ei mitte linan, enge lina taggan Jamamõisa nurme pääl postite weren, nink sest et wöeras kottus olli, es mõista rahwas süna minna, kos kohto-wannemba neid odiwa, nink nidade läts aig nisamma ärra nink asfi jäi laiale. Mes wigga Wörrun om olnu, ei olle kalendriteggija seni päiwani teda sanu. Masi om luggu seddasamma wisi olnu, kui Tartungi. Kel se läbbi lahjo sanu, kül se saap timmahawa targemb ollema.